

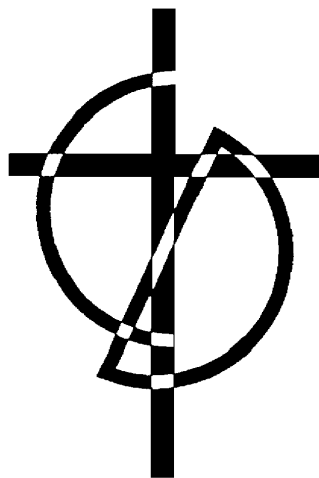
Ö K U M E N É

2011/2

A TARTALOMBÓL

Szemes Zsuzsa: A Szeretet Iskolája, 2006-2009

✠ *Török Csaba: Miért kell emlékeznünk?* ✠

(72.)

ÖKUMENÉ

Ökumenikus negyedéves folyóirat
XVIII. évfolyam 2. szám

(72. Krisztusi Ökumené füzet)

A

Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság
közhasznú szervezet,
támogatói tiszteletplétdányt és
az SZJA-kötelezettségüket
csökkentő igazolást kapnak.

Az OTP-nél vezetett számlájának száma:
11711034-20081971

A 72. szám a
Nemzeti Civil Alapprogram
támogatásával jelent meg.

Kiadja a
K Ö T

Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság
1015 Budapest, Donáti u. 61.
Tel/Fax: 2011-064

Felelős szerkesztő:
Dr. Vető István

Felelős kiadó:
A KÖT elnöksége

Tördelőszerkesztő:
Keszthelyi András

Készült az Axol Print Kft. nyomdában.
Felelős vezető: Berend Gábor

honlap:
<http://bocs.hu/okumene/oku.htm>

ISSN 1218-795X

Szerkesztők:
Boronkainé Salacz Ágnes
Dr. Fekete Márton
Dr. Győri József
Dr. Hervei Sarolta

Szerkesztőbizottság:
Aszalós János
Ft. Dr. Bábel Balázs
Duka Erika
Dr. Heller György
Dr. Hojcska Mária
Ihrig Dénes
Kalota József
Dr. Medgyesi György
Dr. Pruzsinszky József
Rozs-Nagy Szilvia
Rippel Géza
Nt. Dr. Tóth Károly

Munkatárs: Szlepák Tímea

A Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság
örökös elnöke:
Dr. Gaizler Gyula
örökös tiszteletbeli alelnöke:
Dr. Gyökössi Endre

Írásaink az egyes szerzők
véleményét tükrözik.

A közlésre szánt kéziratokat a felelős szerkesztő, dr. Vető István címére – 1026 Budapest, Balogh Ádám u. 18/C – kérjük küldeni. A szöveget lehetőség szerint mágneslemezen vagy e-mail-en is küldjék el szerzőink. A felelős szerkesztő e-mail címe:
vetoie3840@gmail.com

SZERZŐINK

Erhardt Krisztina 1949-ben született Budapesten és iskoláit is ott végezte. Férjével 5 gyermeket neveltek fel. A házaspár életét gyökeresen megváltoztatta, amikor talákoztak a Fokolare Mozgalommal, ahol elköteleződtek 1971-ben. Itt mindazt megtalálták, amire vágytak: házasként Istennek szentelten élni azért, hogy megvalósuljanak Jézus szavai: „Legyenek mindnyájan egy!”

Gulybán Gergely 1979-ben született Kazincbarcikán. Teológiai tanulmányait Nyíregyházán végezte, 2005-ben szentelték. 2009-ig Csengerújfaluban önálló lelkész, 2009. július 1-től budapesti görögkatolikus egyetemi lelkész ill. a Szinaxis Görögkatolikus Diákotthon vezetője. Nős, két gyermeke van.

Szabó Zsolt 1970-ben született az érmelléki Ottományban, lelkipásztor család második gyermekeként. Teológiai tanulmányait Kolozsváron végezte 1991-1996 között. 1998 decembere óta a biharfélegyházi református gyülekezet lelkipásztora. Felesége a helyi iskolában tanítónő, két gyermekük van. Isten igéjének hirdetéséből fakadóan fontosnak tartja az egészséges hazafiságot, az emberi élet és a teremtett másság tiszteletét, mindenkinek hasznára, soha de soha mások kárára.

Dr. Török Csaba 1979-ben született Budapesten. 2003-ban római katolikus pappá szentelik. Teológiai tanulmányait Rómában végzi, fundamentális teológiai szakirányon. 2007-ben szerez PhD fokozatot Budapesten. Káplán, egyetemi és főiskolai mb. előadó. Utóljára lapunk 70. számában jelent meg írása.

Dr. Várnai Jakab OFM 1979-ben elvégzi a Külkereskedelmi Főiskolát. 1982-ben belép a ferences rendbe, az ELTE angol szakán középiskolai tanári oklevelet szerez. 1988-ban pappá szentelik. 1989-1990 között teológiai tanulmányokat folytat a németországi Münsterben J. B. Metznel. Fundamentális teológiát tanít a Szegedi Hittudományi Főiskolán (1999-2003) és a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán (1999-2003 majd 2009-től); utóbbinak egyik alapítója. 1994-2003 között tartományfőnök a Ferences Rendben, 2003-2009 között a Ferences Rend központi tanácsának tagjaként Rómában él. A Sapientia tanszékvezetője, rektorhelyettes.

Ö K U M E N É

2011/2

TARTALOM

ELŐADÁSAINK

- Gulybán Gergely: A görög katolikus egyházzól 1
Várnai Jakab OFM: Ferencesek párbeszéde muszlimokkal 3

AZ ÖKUMENÉ FORRÁSVIDÉKÉRŐL

- Bilkei Ferenc: Miért írtam én ezt a könyvet? 6
Gulácsy Lajos: Ökumenizmus a lágerben. 9

ÍRÁSAINK

- Erhardt Krisztina: Házasság Hete 2011. Szeged 10
Szabó Zsolt: Gondolatok a biharfélegyházi cigánymisszió margójára 13
Szemes Zsuzsa: A Szeretet Iskolája, 2006-2009. 17
Török Csaba: Miért kell emlékeznünk? 31

KÖNYVISMERTETŐ – HÍREK

- Székely János: Cigány népismeret 42
Az Ökumenikus Charta 10. évfordulója 44

A KÖT Elnöksége és
az Ökumené szerkesztőbizottsága
Isten bőséges áldását kéri
Dr. Orosz Atanáz püspök,
a Miskolci Apostoli Exarchátus kormányzója,
Szemerei János,
a Dunántúli Evangélikus Egyházkerület püspöke
és
Udvardy György pécsi megyéspüspök
szolgálatára.

GULYBÁN GERGELY

A görög katolikus egyházzól*

A keleti és a nyugati egyház már az 1054-ben történt szétválása előtt is két különböző gondolkodásmód és szemlélet mentén fejlődött, de addig egységben. Az eltérő fejlődés okait az eltérő gondolkodás, a különböző nyelv, a különböző politikai és gazdasági helyzet, valamint az időről időre felmerülő teológiai problémák terén kereshetjük. Az eltérő gondolkodásmódot abban látjuk, hogy a nyugat racionalizáló, rendszerező és jogi szemléletmódot képviselő jellegzetességeivel szemben a kelet képi gondolkodásmóddal rendelkezik, nem rendszerez, hanem példák, történetek által tanít. Amíg nyugat tipikus kérdése „biztos, hogy így történt?“, addig keleté az, hogy „mit szeretnénk ezzel tanítani?“ Míg nyugat teológiájában Krisztus emberségének kérdése a domináns, addig a keletében Krisztus Istenségéé.

A magyarok vándorlásuk során először a keleti (bizánci) kereszténységgel találkoztak (valószínűleg Cirillel és Metóddal is). Többen közülük (pl. Tolmács, Bulcsú, és Gyula) bizánci keresztységben részesültek. A honfoglalást követően a bizánci és a latin kereszténység együtt volt jelen a magyarok között; előbbihez tartoztak a hazánkban szolgáló Theophylaktosz és Hieroteosz püspökök. A szent korona eredetének kettőssége is ezt támasztja alá. Bizánci kulturális és liturgikus központok (veszprémi apácakolostor, Dunapentele települése) létezéséről is tudunk a középkori Magyaror-

* A KÖT 2010 november 8.-i összejevetelén elhangzott előadás rövidített változata

ELŐADÁSAINK

szágon. A királyi házasságok és a Bizánccal fenntartott politikai kapcsolatok összefonódása (Árpád-házi szentek, Piroska stb.) közismert történelmi tény.

Szent István nem volt döntési kényszerben, mert az egyház az ő idejében még egységes volt. A latin rítus erőteljesebben volt jelen és a szakadás után uralkodóvá vált. A bizánci szerzetesek helyét bencések és premontreiek vették át. A tatárjárás és a török hódoltság tovább rontotta a magyarországi keleti kereszténység helyzetét. A bizánci rítusú keresztények a latin püspökök fennhatósága alá tartoztak.

A történelem folyamán valamilyen formában mindig voltak egységtörekvések. Ezek legerősebben az 1431. évi Firenzei Zsinaton mutatkoztak meg. A keleti és nyugati egyház más, ázsiai határterületein különböző időpontokban alakulnak meg a Rómával egységben lévő keleti rítusú egyházak, amilyenek már korábban is léteztek (pl. az italo-albánoké Olaszországban). A XVII. században Európa keleti felén a Habsburg birodalom vonzáskörében indult „misszió” a keleti egyház „megtérítésére”, s ekkor az 1646-os Ungvári Unió kapcsán Lengyelországtól a Duna deltáig húzódó több száz km széles sávban görög katolikus egyházak jöttek létre. Híveik főként lengyelek, más szláv népek (ruszin, rutén, ukrán, szlovák) tagjai valamint románok voltak, magyarok viszonylag kis számban.

A történelmi Magyarország területén a görög katolikus egyház a következő egyházmegyékre oszlott: Munkácsi, Eperjesi, Ungvári, Gyulaféhevár-Fogarasi, Szamosújvári és Lugosi. A liturgia a nép nyelvét használta, kivéve a magyar esetben. Viszont egyre erősödő igény jelentkezett a magyar nyelvű liturgia-végzés és az önálló magyar egyházmegye felállítása iránt. 1912 június 18.-án született meg az egyházmegye alapító bulla Christifideles Graeci néven. A Hajdúdorogi Egyházmegye a következő egyházmegyékből kapott paróchiákat: Munkácsi (70), Eperjesi (8), Nagyváradi (44), Gyulaféhevár-Fogarasi (35), Szamosújvári (4), Esztergomi (1). A hivatalos liturgikus nyelv az ógörög lett, de erősödött a magyar nyelv hivatalossá tételének olthatatlan vágya.

Trianon után, 1924 június 4.-én létrejött a Miskolci Apostoli Exarchátus (Kormányzóság). Jelentős esemény, hogy a II. Vatikáni Zsinaton 1965. november 19-én teljes magyar nyelvű Szent Liturgia volt a Szent Péter bazilikában. A magyar görög katolikus egyház püspökei az 1912-es megalakulás óta: Miklósy István, Dr. Dudás Miklós, Dr. Timkó Imre, Dr. Keresztes Szilárd, jelenleg Kocsis Fülöp*.

A magyar görög katolikus egyház nemzeti kegyhelye Máriapócs, ahol a Mária-kép könnyezését 1696 november-decemberében, 1715-ben és 1901-ben jegyezték fel.

A görög katolikus egyházban használatos köszönések:

Dicsőség Jézus Krisztusnak	Dicsőség mindörökké!
Feltámadt Krisztus!	Valóban feltámadt!
Krisztus születik!	Dicsőítsétek!

A keleti egyház általános jellemzői az alábbiakban foglalhatók össze. Az egyház a

* Ez év március 5-én jelentősen kibővítette a Szentszék a Miskolci Apostoli Exarchátus területét, és kinevezte dr. Orosz Atanáz szerzetespapot az Exarchátus püspökévé. Püspökké szentelése május 21-én lesz, Miskolcon.

Húsvét örömeiben él, hangsúlyozza a metanoia (megtérés) szükségességét. Az egyház hívei általánosságban szegénységben éltek a történelem folyamán és ma is, ezért a szépség iránti igény a templomi környezet gazdagításában fokozottan jelentkezik. A hívek körében lévő nagyarányú írástudatlanság miatt fejlődött ki az ikonok szerepe; az ikonosztáz (a szentélyt a templomtértől elválasztó fal) a Biblia történeteit mutatja be képekben. A Liturgia az Üdvtörténet eseményeit jeleníti meg (őszövetségi várakozás, Krisztus tanító körútja, Evangéliuma, Önátadása, Feltámadása, Mennybemenetele). A szertartásokon nincs hangszer, csak emberi hang. Az egyház papja lehet nős ember is.

VÁRNAI JAKAB OFM

Ferencesek párbeszéde muszlimokkal*

A XIII. század elején Európa a keresztes háborúk „bűvkörében” él, 1215-ben a Lateráni Zsinat két évvel későbbre tűzi ki az újabb keresztes sereg indulását. 1217-ben el is indul az ötödik keresztes hadjárat II. Endre vezetésével.

Szt. Ferencet más gondolatok mozgatják. 1216-ban eléri a pápánál, hogy az Assisi melletti Porciunkula kápolnához zarándoklók búcsút nyerjenek. Addig csak a Szentföldre zarándoklók kaptak búcsút; Ferenc „hazafelé” akarja fordítani a zarándoklatra készülőköt. A kora gondolkodásával való szembenállására mutat az is, hogy 1217-ben felszólítja az addig csak Itáliában működő rendtestvéreit, induljanak „meghódítani” – nem a Szentföldet – az Alpokon túli Európát.

1219-ben mégis csatlakozik a keresztesekhez, akik a Nílus deltájában lévő Damiette (ma Dumyat) városát ostromolják. Az egyiptomi szultán az ostrom abbahagyása fejében hajlandó átengedni a Szentföldet a kereszteseknek. Pelagius bíboros, a pápa legátusa visszautasítja az ajánlatot. A feltehetően vértanúságra vágyó Ferenc elhagyja a keresztesek táborát, az egyiptomi szultán emberei foglyul ejtik. Csupán annyit mond: „Christianus sum”, vagyis keresztény vagyok (és nem keresztes). Jól ellátják a baját, de végül a szultán elé viszik. Erről a találkozásról a rendtársa, Celanoi Tamás által Ferenc halála után két évvel írt első hivatalos életrajz kudarcként emlékezik meg, hiszen Ferenc nem szenvedett vértanúságot. A szultán, aki bizonyára komolyan vette vallását, felismeri Ferencben a lelki embert. Beszélgetésük végén meg akarja jutalmazni. Ferenc nem fogad el semmit, sem a maga, sem a rend számára. Ez még inkább kiváltja a szultán rokonszenvét. Nem csupán rendi legendáról van szó; a találkozásról és beszélgetésről a kortárs Jacques de Vitry bíboros is beszámol.

A találkozás nyomot hagy Ferencben. A népek vezetőihez 1219 után írt levelében alattvalóikkal szembeni kötelességüknek látja, hogy gondoskodjanak az esti harangszóról, amely azokat Isten dicséretére figyelmezteti. Joggal gondolhatjuk, hogy a műezzinek imára hívó szava inspirálta Ferencet erre a kezdeményezésre. Abban is

* A KÖT 2011 március 7.-i összejövetelén elhangzott előadás rövidített változata

ELŐADÁSAINK

egyiptomi tapasztalatainak hatását láthatjuk, hogy ekkortájt született írásaiban hangsúlyozza: Istenen kívül nincsen más mindenható.

Bár Ferencnek „nem sikerült”, azóta sok ferences lett vértanú. Elég csak arra gondolnunk, hogy a török hódoltság 150 éve alatt a szegedi rendház nyolc gvardiánját végezték ki a megszállók.

Nagyot ugorva az időben, ismerkedjünk meg az utolsó száz évben egyes iszlám országokban végzett ferences misszióval. Ha egy muszlim más hitre tér, a hagyományos iszlám törvény, a *saria* szerint halállal büntetendő. Ezért az iszlám országokban a ferencesek sem evangelizálnak, „csupán” embertársaikat szolgálják.

Charles-André Poissonier francia ferences 1929-ben kéri, hogy Marokkóban szolgálhasson. Teljesen egyedül él a berberök között, egy gyógyszerterápiát működtet. Nagyon bántja, hogy környezete csak az orvost látja benne. Végül úgy fogja fel hivatását, hogy ő biztosítja a szentségi Jézus jelenlétét. Így imádkozik: „ha nem lennék itt, Te sem lennél itt Uram.” Ezt a választ kapja: „De ha én nem lennék itt, te sem lennél itt.” Szolgálatát később úgy értékelik, hogy nem miniatűrje, hanem *koncentrátuma* volt a kereszténységnek.

Az egykor európai fennhatóság alá tartozott észak-afrikai államokban működő spanyol és olasz ferencesek a misszió egy egészen másik aspektusát hangsúlyozzák. Feladatuknak tartják a muszlimok között élő maroknyi keresztény megerősítését, azt, hogy biztosítsák a keresztény kultusz nyilvánosságát, hogy valamilyen módon képviseljék a kereszténységet az állammal szemben.

Az egyiptomi ferencesek, akik között vannak koptok is (ezért a ferencesek részben kopt rítus szerint végzik a liturgiát), 19 iskolát tartanak fenn. A diákok többsége muszlim.

Izraelben 17 ferences iskola működik 21 ezer diákkal, akiknek 38%-a muszlim. 1967 előtt zsidó diákjai is voltak ferences iskoláknak. A palesztin területeken 18 iskolát tartanak fenn, diákjaik 54%-a jön muszlim családokból. A szentföldi ferencesek tapasztalatai szerint szót lehet érteni ezekkel a családokkal. A muszlim-keresztény kapcsolatokban meglévő feszültségeket más iszlám országokból betelepülők gerjesztik.

Törökországban, Isztambul kivételével, elszórtan élnek keresztények. A missziós szolgálatot a tágabb ferences családhoz tartozó rendek – kapucinusok, minoriták és maguk a ferencesek látják el. A sofőrje által feltehetően vallási okokból megölt iszkanderuni püspök, Luigi Padovese olasz kapucinus kezdeményezésére Pál apostol kisázsiai missziós útjai néhány állomásán keresztény zarándokhelyek kezdenek kialakulni. A félmillió Konyában (az Apostolok Cselekedeteiben említett Ikoniumban) még a 30-as években épült egy szerény katolikus templom a környéken akkor dolgozó francia vasútépítők részére. Ma néhány olasz apáca lakik a templom melletti házban. A templom mindig nyitva van, sok a török látogató is, főként diákok. Az általuk feltett kérdéseket a nővérek összegyűjtik. Az eddig összegyűjtöttek és az azokra kidolgozott válaszok török, angol és német nyelven a templomban ki vannak téve egy olvasóállványra, azokat bárki nézegetheti.

Isztambulnak az Aranyszarv öböltől északra lévő Galata negyedében vannak katolikus templomok, a minoritáké és a ferenceseké egymás közelében. A ferences

ELŐADÁSAINK

rendházba sok török jön be, gyakran beszélgetést kezdeményeznek a szerzetesekkel, de mindezt elég diszkréten. A nagyjából Ferenc idejében Konyában alapított muszlim szerzetesrendhez tartozó dervisek elfogadták az isztanbuli ferencesek meghívását és imádkoztak templomukban. Évente egyszer a két szerzetes közösség meglátogatja egymást. Az isztanbuli rendházban négy testvér él, négy különböző országból és kontinensről: mexikói, francia, ghanai és koreai. Így az óriási városban élő sok és sokféle nyelven beszélő nációval könnyebb a kapcsolattartás.

BILKEI FERENC

Miért írtam én ezt a könyvet?*

Az őseim apai és anyai ágon protestánsok voltak. Apám, anyám már katolikusnak születtek. Anyai nagyapámra jól emlékszem. Nagyon szerettem, finomlelkű, kedves, köztiszteletben álló ember volt. Halála előtt vagy 30 kilométer távolságról hozatta el a lutheránus papot, aki együtt imádkozott velem. Nekem, a kisdidiáknak ez nagyon imponált.

Születésem helyén többségben voltak a kálvinisták. Nagyon jó barátságban éltünk velük. Mi szerettük őket s ők is becsülték apámat. Én „Dicsértessék”-kel köszöntöttem a bácsikat s ők hűségesen ráfelelték a „Mindörökké”-t. Összejártunk disznótorra, pincészerre, barátságos falusi beszélgetésekre.

Az első kellemetlen emlékem onnan eredt, mikor apám elpanaszolta, hogy a kálvinista tanító, aki különben jó barátja volt, vallási dolgokkal hozakodott elő és azt mondta, hogy mi katolikusok buták, sötétfejűek, elmaradtak vagyunk, hogy a pápa Antikrisztus stb.

– Hát édesapám mit felelt rá? – kérdeztem.

– Azt, hogy ti vagytok a buták és a sötétségben járók.

Ezen aztán nagyon elgondolkoztam. Hogy is van az, hogy mi katolikusok egyáltalán nem tudunk hozzászólni a vallási vitákhoz. Én 5-6 esztendeig tanultam a katekizmust, minden betűjét kívülről tudtam, azonban arra soha nem oktattak ki se a hittanórán, se a vasárnapi prédikációban bennünket, hogy van-e s mi a különbség a katolikus és református vallás között? Ezt tanultuk: – Én Isten kegyelméből katolikus keresztény vagyok. Ehhez hozzámagyarázták, hogy nem vagyunk zsidók és nem vagyunk kálvinisták, azonban, hogy mióta van az egyik?, miért, hogyan lett a másik? – erről halavány fogalmunk sem volt. Én csak a gimnázium 5-dik, 6-dik osztályában tanultam először arról, hogy miért szakadtak el tőlünk 400 esztendővel ezelőtt a protestánsok, akikkel addig 15 száz esztendőn keresztül édes testvérek voltunk.

Vagy 20 esztendővel ezelőtt összejártam az északi országokat, jelen voltam svéd és norvég istenítiszteleteken, aztán elmentem Amerikába, ahol paptestvéreim összeismerkedtek a hazánkból elszakadt kálvinista lelkész atyáinkfiaival. Nekem végtelenül jól esett, hogy ott künn, a nagy idegenben, a mindent elnyelő angol áradat hullámai közt együtt küzd a magyar katolikus pap a kálvinista pappal, hogy közös erővel mentse a magyar haza számára ott veszni induló fajunkat.

Ezzel a lelkesedéssel jöttem haza, amikor Sárkeresztúrra, Lévay Lajos református lelkész jubileumára hívtak. Szívesen mentem s magyar hazámat rajongással szerető szívem áradásával mondtam dikciót a magyar összetartásra, amelyre nemcsak ott, az Óceánon túl, de itthon is égető szükség van. Szavaimnak lendületet adott az a tudat,

* Bilkei Ferenc a két világháború közötti években Székesfehérváron végzett lelkipásztori szolgálatot. A szöveg „Debreczentől Pannonhalmáig. Megértést kereső írás protestáns testvéreinkhez” címmel 1927-ben Székesfehérvárott megjelent könyvecskéjéből való.

hogy Lévay Lajosban egy szelídlelkű, megértő, vallásoslelkű, jó magyar embert láttam, aki óriás és sikerrel koronázott munkát végzett hívei erkölcsi és kulturális színvonalának emelésével.

Később kezembe került Lévay Lajos Kis Hitoktató című hittankönyve, amelyet a tanyai iskolába járó református gyermekek számára írt. Mikor elolvastam, elbámultam hogy már az első lapok után a katolikus vallás ellen hangolja a kis tanyai gyerekeket. Torzképben mutatja be a mi szép, kedves, lélekemelő hitünket, szertartásainkat. Elgondolkodtam: szüksége van erre Lévay úrnak és a kis kálvinista ábécés gyerekeknek? Nem ismerhetik, nem szerethetik azok a maguk hitét anélkül, hogy a mienket utálják? Annál inkább foglalkoztatott ez a kérdés, mikor azon gondolkodtam, hogyha így ír Lévay Lajos, a szelídlelkű, megértést kereső, művelt ember, hogyan beszélnek azok, akikben több a harciasság, sőt talán az elfogultság is?

Azóta folyton úgy éreztem, hogy a katolikus embernek nemcsak joga, de kötelessége is a tisztánlátás és a felvilágosítás. Sokat olvastam magyar és külföldi ilyen irányú munkákat. Borzadtam a durva irányú írásoktól. Vagy tudjuk a magunk álláspontját igazolni, vagy nem. Gorombasággal egy lépéssel se közelítjük meg protestáns testvéreinket, sőt inkább messze riasztjuk őket. A vallási kérdések tárgyalása csak a legszigorúbb tárgyilagosság alapján történhetik. Példa erre Grisar Lutherről írt óriási munkája, amelyre egy egész élet kutatását áldozta s maguk a protestáns írók szívesen elismerték, hogy jobban megismerték belőle Luthert, mint a saját íróik műveiből, amelyek többé-kevésbé egyoldalúak, elfogultak voltak.

Nekünk katolikusoknak a protestáns vallással szemben csak tényekre szabad hivatkoznunk. A hangulat, a magunk szeretete ott nem imponál.

Tíz esztendővel ezelőtt írtam már egy ilyen irányú kisebb könyvecskét. Ugyanis mint városi plebánoshoz sokan fordultak áttérési szándékkal. Hogy ezeknek oktatását megkönnyítsem, írásba foglaltam a tudnivalókat. Könyvecském egy hónap alatt második kiadást ért. Azóta sokat olvastam, bővült a látóköröm s úgy láttam, hogy sok mondani valóm volna még.

Tudom azt is, hogy a katolikus tábor mélységeiben bizonyos tűz lappang.

Vannak támadások és sérelmek, amelyek a katolikusoknak szörnyen fájnak. Azt látjuk, hogy sokszor nem ismernek, vagy félreismernek bennünket. A vezetők igyekeznek elnyomni a titkos elkeseredés kitöréseit – azonban nem képesek megszüntetni a baj okát. Mi az okosabb: hallgatni, vagy nyugodtan beszélni, tárgyalni azért, hogy egymást megértsük, hogy hidat építsünk?

A külföldön másként van, mint minálunk. Ott tudományosan, a megértést keresve, higgadtan beszélnek a két fél sérelmeinek gyógyításáról. A katolikusok előadásokat, prédikációkat tartanak protestánsok számára, amelyeket sokan hallgatnak. Londonban a Hyde-parkban vasárnapokon népszónokok beszélnek a katolicizmusról s az emberek türelemmel figyelik, egymás közt tárgyalják és ha nem is fogadják el a szónok véleményét, de megengedik, hogy a saját szempontjukból igazuk van. A szónokok nyíltan beszélnek a katolikusok hibáiról, amelyek a 400 esztendő előtti szakadástör fönnállottak. Igazat adnak a protestánsoknak ott, ahol az ő

véleményük szerint igazuk volt vagy van, úgy, hogy a hallgató úgy van meggyőződve, hogy a szónokok tényleg az igazságot keresik. Helyes-e ezekkel szemben, ha farkasszemet nézünk egymással, ha két elszigetelt táborat alkotunk, amelynek el kell torlaszolni a megértést kereső utat s attól kell félnünk, hogy a szakadék mindig mélyebb lesz, vagy ha az ellentétek kitörnek, mindkét fél kárt szenved általa s főleg kárt szenved a magyar haza, amelynek végtére mégiscsak testvér-gyermekei vagyunk.

Szabó Dezső, a vastagnyakú kálvinista – ahogyan ő nevezi magát – az Elsodort Falu-ban és egyéb írásaiban is többször mondja, hogy a magyarság kálvinistává levése nem egyéb, mint visszapogányosodás; azt mondja, hogy a magyarság azért csatlakozott oly nagy tömegben a kálvinizmushoz, mert még nem volt igazában keresztény. Mások – per analogiam – azt mondják, hogy Németországban is még a középkor közepén is félpogány poroszok lettek protestánsokká, míg a korábban megtért és így a kereszténység által jobban átitatott délvidékiek s a Rajna-melléki németek a nagy átalakulás után is megmaradtak katolikusoknak. Én Szabó Dezső vádját, mint annyi más állítását, igazságtalannak tartom. Ó! Mennyi szép lélek van a protestáns táborban, mennyi őszinte vágyakozás Krisztus után, keresése az igazságnak, a jónak, a szépnek! Hányan vannak, akik buzgóságban és istenszeretben tútesznek akárhány katolikuson! Hogy rajongtam én ifjú éveimben Baksay Sándor írásaiért, mennyire tiszteltem Ravasz Lászlót, hogy csodáltam Gáncs Aladárt, a volt fehérvári evangélikus lelkészt és hányat kívülük!

Egyet azonban én is leszögezek, azt, hogy a vallási gyűlöletet én is pogány dolognak, a pogányság maradványának tartom. Mi a vallás? A vallás az ember viszonya az Istenhez. Az ember élménye, tisztelete, imádása, hódolata a fölséges Istenhez. Van-e joga ezt bárkinek bennem vagy akárkiben gyűlölni, gúny tárgyává tenni, eltorzítva bemutatni? Ezt csak pogány lelkület teheti. Én meglehetősen messze érzem magamat a zsidók vallási szertartásaitól. Azonban sohse merném kinevetni vagy kigúnyolni azt a zsidót, aki a maga módja szerint imádja az ő Istenét. Ha nem a zsidóért, de minden bizonnyal az Istenért. Azt talán mondanám, hogy én másféle módon imádom az én Teremtőmet és Bírámát, azonban megborznék attól a pogány eljárástól, amely csúfot merne úzni az Istennek abból az imádásából, amelyet másként gyakorol a kínai, a japán, az indiai fakír, a mohamedán, azonban végeredményben mégis ugyanarra az egy Istenre irányul.

Amennyire elhibázott dolognak tartom a gyűlölködést a vallási területen, ép olyan szükségesnek tartom a fönnálló ellentétek letompítását, a megértés keresését, a hídépítést. Erre szükségünk van annak a tisztultabb felfogásnak szempontjából, amely felé mindannyian törekszünk és kell, hogy törekedjünk.

GULÁCSY LAJOS
Ökumenizmus a lágerben*

Ímom kell még a lágeri ökumenizmusról is. A hét év alatt sok mindent tapasztaltam és láttam. Ott, ahol több mint nyolcvan nemzetiség és szinte a világ minden egyházából valók voltak összezárva, az emberek nagyon is egymásra voltak utalva a halál árnyékának völgyében. Akiben csak egy parányi istenfélelem volt, az a másik emberben sorstársat, vándortársat látott. Ez az összetartozás segített átvészelni a nehéz időket. Visszaemlékszem, mikor megérkeztünk Kazahsztánba, már másnap tudakozódtak felőlünk a koreai keresztyének. Ők már régebben odakerültek, Krisztusban hívők voltak. Hitükért hurcolták el őket, mikor megszállták Észak-Koreát. Egyik alkalommal, a munkáról bejövet, záporosó esett és eláztunk. A koreai keresztyének elvitték vizes ruháinkat, és másnap megszáradva hozták vissza, így reggel száraz ruhában mehettünk a munkára. Nem beszédben áll az Isten országa ... Az ünnepeket közösen tartottuk. 1954 húsvétján, elbújva a láger területén, egy vályogvető gödörben együtt úrvacsoráztunk közösen a református, római katolikus, görög katolikus, baptista és pravoszláv testvérekkel. Kenyerünk volt, bor helyett vizet használtunk. Hittük a feltámadást. Lehetőség szerint igyekeztünk sokszor találkozni. A gyakorlat az volt, hogy minden alkalommal más és más tartott beszámolót, tanítást. Emlékszem egy zsidó rabbira, aki különösen jó magyarázatát adta Mózes könyveinek. Egy görög katolikus lelkész Máriáról tartott előadást, azóta jobban értem, mit jelent a Mária-tisztelet: Isten eszközévé lenni. Nem szabad elfogultnak lenni. Mi, reformátusok nem imádjuk, de jobban tisztelhetnénk.

Egy ilyen beszélgetés alkalmával – úgy mondhatnám, előadáson – nagyon különös dolgot hallottunk, amolyan jövendölést. Velünk volt egy Székely Gyula Levente nevű vezérkari alezredes, aki már kilenc éve volt ott fogságban. Civilben mérnök, tanár. Nagy tudású, becsületes Krisztus-hívő római katolikus. Ezt mondta: „Atyafiak! A jövő nem titok, mint mémök és katonáember megmondhatom, hogy a Szovjetunió felbomlása, bukása a nyolcvanas években bekövetkezik.” Szájtátva hallgattuk. Így folytatta: „Ez nem jóslás, hanem matematika. A Szovjetuniót Amerika belevitte egy katonai versengésbe. Az USA ezt ki fogja bírni, de az Unió belepusztul.” Ez a jóslat 1955 tavaszán hangzott el, és így is történt, csak négy évet tévedett Levente bátyánk. Hazajövetelünk után tíz év múlva találkoztam vele Budapesten, majd leveleztünk. Akkor is kitartott számítása mellett. Sajnos, a beteljesedés előtt egy évvel itt hagyta ezt a világot. De igazat mondott. Annak idején még sok mindent nem értettünk, azóta Isten számos dologra megtanított: főleg türelmesnek lenni egymás iránt, és másokban is észrevenni az Isten munkáját.

* Gulácsy Lajos kárpátaljai ny. református püspök. A szöveg a „Mélységből a magasba Bizonyágtétel az elmúlt időkről” c. 2009-ben második kiadásban megjelent önéletrészletének 11. fejezete.

ERHARDT KRISZTINA

Házasság Hete 2011. Szeged

Az Aliansz honlapján többek között ezt olvashatjuk: „Angliából indult el az a kezdeményezés, mely Valentin-nap környékén minden évben egy hétig a házasság fontosságára irányítja az emberek figyelmét. Magyarországon a programot a Magyar Evangéliumi Szövetség (Aliansz) és a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa honosította meg 2008-ban. A megvalósításhoz egy szervezőbizottság állt össze. Látásunk szerint a házasság Isten csodálatos ajándéka és gondoskodása az ember számára.”

Végre elérkezett a várva várt pillanat, melyre már hónapok óta készültünk egy kis csapattal. A Szeged Csanádi Egyházmegye Családpasztorációs Irodájának meghívására a Szegedi Baptista Gyülekezet, a Szegedi Honvéd-téri Református Gyülekezet, a Szegedi Metodista Egyház Gyülekezete, a Fészek Nagycsaládos Egyesület, a Fokolare Mozgalom, a Házasság Hétvége Mozgalom, a Karizmatikus Megújulási Mozgalom és a Remény Háza Családműhely képviselői gyakran találkoztunk. Munkánkat az egyházmegyei sajtóreferens is segítette. Három éve dolgozunk együtt, egyre bővül ez a kör azokkal, akik a Házasság Hetét fontosnak tartják. Ezeket az összejöveteleket a mélyülő testvéri egyetértés jellemezte és ebből született az idei év Házasság Hetének gazdag programja, melyről az alábbiakban számolok be.

Amikor beléptünk február 12-én 16 órakor a Dómba, teli padosorokat találtunk, családokkal, édesapákkal, édesanyákkal és sok-sok gyerekkel. A levegőben érződött, hogy boldog az a hatszáz ember, aki itt van. Különösen nagy örömmel töltött el mindnyájunkat az oltárnál Bíró László püspök atya és a mellette helyet foglaló szegedi és környéki plébános atyák, valamint a szeminárium tagjainak jelenléte.

A szentmise elején Szuhánszky T. Gábor metodista lelkész, az Aliansz Magyar Evangéliumi Szövetség főtákosát emlékeztetett minket a Házasság Hete mozgalom kialakulására és szavaiból megértettük, hogy a megteremtett embernek társra van szüksége, mindnyájunk társa maga Krisztus.

A Dóm gitáros kórusának felemelő énekei tették még ünnepélyesebbé ezt az órát. Az „Alleluja” zengő szavai: „Bízva ki él, annak ünnep adatik” felemelték mindnyájunk szívét.

Bíró püspök atya beszédében megemlítette, hogy örömmel jött Szeged városába, mely elsőként csatlakozott a Házasság Hete mozgalomhoz immár 3 éve. (Azóta már elmondhatjuk, hogy a környékeliek közül Zsombó, Röske és bizonyára más helységek is csatlakoztak!)

Pár gondolat a püspök atya szavaiból: „.... mindazok, akik itt vannak, fontosnak tartják, hogy imádsággal kezdődjön a Házasság Hete.” Idézte XVI. Benedek pápa szavait: „Kreatív kisebbségnek kell lennünk!” Apró csapatként kell továbbadnunk a házasság értékeit. Az ember szabadon tud választani az élet és halál között, a hívő realizmusa a láthatatlan Isten. Ami látható és kézzel fogható az másodlagos, az örök Ige, ami láthatatlan, elsődleges. Egysíkúvá lesz, elveszti a jövőképét az, aki kizárólag a

ÍRÁSAINK

kézzel foghatóban hisz. Isten olyan jövőt készít, ami meghaladja az emberi elmét. Csak Vele tudjuk a szeretet kultúráját építeni. A szeretet az idő múlásával hűséggé változik és felülmúlja az igazságot. Erre a szeretetre hív minket Jézus.

Végül úgy vonultak ki a térre a házaspárok, mint ahogy a vőlegény és menyasszony szokott kivonulni. A Dóm előtti téren két hatalmas karikagyűrűt formálva egymásnak adtuk a lángot és tartottuk a mécseseket a kezünkben. A körök közepén három fiatal tűzszonglőr bemutatót tartott. A baptista Takács Éva művésznő gyönyörű népdalokat énekelt, majd házaspárok mondták el gondolataikat a házasságról. A papírra vetett gondolatokat léggömbökre akasztottuk és boldog házasságot kívánva egymásnak, felküldtük az égbe. Még sokáig ottmaradtunk a téren a hideg ellenére. Boldogok voltunk, mert a különböző egyházak képviselői is ott voltak a téren. Egy idős református néni így szólt hozzánk: „Már öreg vagyok, de jövők én is, mert szükség van az erősítésre.”

Az estebe nyúló ünnepség után a gyerekek összeszedték egy helyre az égő mécseseket és köré guggolva melegedtek. Lehetne ez egy jelkép is, minél jobban ég a szeretet tüze férj és feleség között, annál jobban növekszik az egész családban a szeretet, melyben jól érzik magukat a gyerekek is.

A héten még sok minden történt: a Somogyi könyvtárban nyílt kiállítás régi folyóiratoknak a házassággal ill. a családi élettel foglalkozó írásait, illusztrációit mutatta be; a Belvárosi moziban filmeket vetítettek; Mihalec Gábor adventista lelkész házassági tanácsadó interaktív programjára látogathattunk el; hallgathattunk előadást a magyar jogalkotás házassággal kapcsolatos gyakorlatáról; interaktív családterápiás műhely is alakult. Film pályázatot hirdettünk középiskolásoknak. Az Egyetemi Lelkészségek Napján több előadás hangzott el, folyamatos beszélgetés zajlott az egyetemistákkal a házasság különböző aspektusairól. A fiatalok nagyon érdeklődők voltak, sokan megfordultak aznap a nagy könyvtár-épületben.

Este megtöltöttük a kongresszusi előadót, igen sokan voltunk, főleg egyetemisták, de jócskán ültek a sorokban meglett felnőtt emberek is.

Dr. Tóth Pál, a Szabadegyetem vendégelőadója, a Firenze melletti Loppianóban működő Instituto Universitario Sophia* oktatója „A család, mint a társadalmi megújulás forrása” címmel tartott előadást.

Az előadó köszöntőjében kifejezte örömét a sok fiatal arc láttán, hiszen a fiatalok a jövő reményei, akikre sok hárul a társadalmi élet megújításában, de ehhez hinniük kell ennek lehetőségében. Többek között kifejtette, hogy lehetnek a családon belül eltérő

* A Sophia Egyetem célja, Chiara Lubich (a Fokolare Mozgalom alapítója) szavaival élve: „Hogy a hallgatói – az egész világra nyitott emberekké váljanak, átfogó kulturális képzést kapjanak, mely felkészíti őket arra, hogy felelősséggel tudjanak élni a világban, ahol szükségképpen népek, kultúrák, vallások, életformák és tudományok találkozása zajlik, mely nagy kreativitást igénylő feladatok elé állítja őket.” A Sophia a manapság sokszor egymástól elkülönülő és sokszor konfliktusba kerülő tudományágak közötti párbeszéd laboratóriuma szeretne lenni, ahol újra egymásra talál az élet és a gondolkodás. Az oktatás 2008-ban indult be. A Sophia integrált megközelítési módot kínál fel a különböző szakterületeken, hogy elősegítse a nyitottságot és a kölcsönösségre épülő párbeszédet mind a diákok és a tanárok, mind a tudományágak, valamint a kultúra egyes megjelenési formái között.

ÍRÁSAINK

szerepek és eltérő tapasztalatok (pl. a generációk közt), de ha mindenkit egyenlő méltóság illet meg, akkor létrejöhet az együttműködés, a kölcsönösség, melyben megvalósul egymás segítése, a (szellemi és anyagi) javak megosztása és az információ-csere, azaz a kommunikáció.

És ha ez a családban lehetséges és igazán megvalósul, akkor nagy méretekben is, a társadalom egészében is megvalósulhat.

Másnap a Móra Ferenc Múzeumban fórumbeszélgetésre invitáltuk az embereket. Ismert szegedi házaspárok vallottak házasságukról. Rengeteg szép tapasztalat hangzott el. Hét végén a Dugonics téren felállított „Hűség. Pont” sátorban váltottuk egymást két óránként. Itt lehetőségünk volt meleg tea mellett az utca emberével, különböző korosztályokból, nem csak vallásos emberekkel találkozni és beszélgetni. Párhuzamosan az Egyetemi Lelkészség kápolnájában egész nap sokan imádkoztak a házasságokért.

Egyikünk így írt erről a napról: „Olyan emberekkel találkozhattam, akik biztosan nem mennének el semmilyen „Házasság Hete” rendezvényre, de még csak nem is akarnak hallani róla... Nem azért, mert nem érdekli őket, vagy nincs véleményük, nincsenek álmaik, vágyaik, hanem mert fáj hallani, látni más boldogságát. Bántó hallani és megtapasztalni, hogy mégis működik – másnak...”

Kallódó, szomorú, életunt férfiak és nők, arcok, sorsok a tömegből, akik nem találták meg az „Igazit”, vagy már nem is hisznek a létezésében.”

Nagyon érdekes volt ez a nap. Volt pl. egy fiatal pár, akik már három éve együtt jártak. Közben beszélgettek az egyik házaspárral közülünk, kiderült, hogy a fiú nem szándékozik házasságot kötni, de a lány erről nem tudott és elsírta magát. Miután a beszélgetésben sok szép dolog hangzott el a házasságról, a fiú megjegyezte, hogy ha ennyire komoly dolog a házasság, akkor, ha hazamennek, átbeszéljük újból a kapcsolatukat.

Sok olyan emberrel is találkoztunk, aki nem volt házasság párti és olyanokkal is, akik 10, 20, 45 éve élnek együtt, szeretve egymást, boldogan.

Az utolsó napon, február 22-én a Honvéd téri református templomban a záró ökumenikus istentiszteletet igazi ünneppé tette az, hogy Csomós József, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke 400 km-t utazott hozzánk azért, hogy elmondja beszédét. Kiemelte a család és ezen belül a gyermeknevelés fontosságát. Az istentisztelet végén Dr. Kiss-Rigó László Szeged-Csanádi megyés püspök Isten áldását kérte családjainkra. Az ünnepi hangulatot fokozta, hogy egy ökumenikus kórus 3 darabot is előadott. A kórusban különböző vallású házaspárok voltak, akik szívből ujjongva együtt dicsőítették Istent.

Balogh Barnabás baptista lelkész lelkesen megjegyezte, hogy ezen a héten igazán tettünk valamit az ökumenizmusért, nem csak beszélünk róla.

Március 22-én összegyűltünk azokkal, akik segítették rendezvényeinket. Közel 200 meghívott volt, 70-en jöttek el a Katolikus Házba a különböző felekezetekből és egyházi mozgalmakból. Kis műsorral leptük meg egymást és kiosztottuk a filmpályázat díjait. Természetesen újból fellépett az ökumenikus kórus és történeteket meséltünk, melyek a Házasság Hete folyamán megérintettek minket. Agapéval zártuk az estét.

Az ökumenizmus bontakozása volt a legnagyobb öröm ezen a Házasság Hetén. Igazán

megszerettük egymást és ebben a szeretetben hemzsegték az ötleteink, melyekből csak párat tudtunk megvalósítani. Növekedett a szeretet a lelkeségi mozgalmak között is. Megpróbált csapat lettünk, a barátság is mélyült közöttünk. Hála és köszönet Istennek, aki ezzel a szép héttel még közelebb hozott egymáshoz minket.

SZABÓ ZSOLT
Gondolatok
a biharfélegyházi cigánymisszió margójára

Vannak bibliai élethelyzetek, missziói feladatok, melyeket nem kell keresnünk, mert adottak, a lehetőség és a krisztusi parancs keres bennünket és talál reánk: „*Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében...*” (Mt.28,19.)

Biharfélegyházán tényként adatott a lehetőség, a krisztusi parancsszó, az egyre népesebb cigány közösségben tenni kell valamit, mert látszik, ordítóan kitűnik a testek és lelkek elhanyagoltsága, a mély elhagyatottság. Főleg a gyermekektől megtagadott örömforrás, a szülők részéről érkező teljesnek tűnő gondatlanság volt a szívfacsaró.

Tíz esztendővel ezelőtt, 2001 áprilisában kezdtük el szolgálatunkat a falu kolóniáján, a cigányok között. Nehéz volt az első lépéseket megtenni. A falu szélén várt reánk vagy 15 putri, sok-sok lakóval, a küszöbön ülő felnőttekkel, csoportba verődött gyermekekkel, összesen mintegy 120-130 kallódó lélekkel. Sorra látogattam őket, vártak, a széket, az alvóalkalmatosságot frissen mosott vászon lepedővel terítették le. Riadt, kíváncsi tekintetű gyermekek között folyt az elégedetlenség, a panasz, a siralom. Nem kértek segítséget, mert ők sem tudták mit kérhetnének ahhoz, hogy életükben jelentős változás álljon be. A presbitériummal folytatott megbeszélés körvonalazta a magányos küzdelem biztos tényét. Érezni lehetett a közhangulatban a feszültséget. A frissen megválasztott lelkipásztornak elnézték ezt a tevékenységét, de tettel és lélekkel támogatni nem tudták. A misszió kezdete és vége csak az ige marad: „*Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?*” (Róm.8,31.)

A cigánytelepen tett látogatás meghozta gyümölcsét. Megnőtt a parókián kéregetők száma, de ez alkalmat szült, nyitás történt lelki igények felé is. Sorra hozták megkeresztelni gyermekeiket, hirtelen gyógyulást, jobbulást remélve a misztikusan csorduló keresztvíztől. A keresztség teológiai értelmét, Krisztus központúságát kikerekedett szemmel, csodálkozva hallgatták. Nagyon gyakorivá vált a fogadalomtételel, italfogyasztás, paráznaság ellen, Bibliára tett kézzel. Ezt ők kérték, ragaszkodtak hozzá. Mindez, mint fogadalom, az első karácsony szombatjáig szólt. De hát, az Úr Jézus jászolbólcsőjénél kell leborulni, bűnbánattal kegyelmet kérni, hangoztattam. Igen, de akkor, karácsonyban kell enni, inni, ünnepelni, hangozott a válasz. Érződött a lelki leszakadás és a nagyon hosszú út az első őszinte imádságig, keresztény tanúbizonyosságig.

ÍRÁSAINK

Kisegített Református Ágendás Könyvünk Fogadalom-tétel alcíme. Ez lett a paráznság, ital elleni küzdelem liturgikus kerete. Mindég felolvastam az igét a Róm.7,18-24,25. alapján: „Mert tudom, hogy nem lakik én bennem, azaz a testemben jó, mert az akarás meg van bennem, de a jó véghezvitelét nem találom.” Elterjedt a hír, ez a pap nem tud, nem akar feloldozni. Ha beveszi az esküt, nem oldoz fel. Jó volt látni a küzdelmet, a belső tusát, hallani a hírt, hogy Pali vagy Kálmán, azóta nem ivott, helytáll a napszámiban, vagy a csorda mellett. A kocsmákban naponta kortyolgotó atyafiak ezt hallva egy kicsit elgondolkodhattak. Bizony meg kell, hogy legyen az Isten népének a böjtje.

Az első pozitív jelek ellenére, a kolónián nem mutatkozott lényeges változás. Ha volna új ház, ruha, étel, a gyermeknek füzet, könyv, ceruza, akkor lenne esély, hangoztatták. Egyértelművé vált, hogy a felnőttek napi öltöztetése és élelmezése messze erőfölötti feladat lenne. A napi munka biztosítása is képtelenségnek tűnt, ezért fordult figyelmünk programszerűen a gyermekek felé. Kidolgoztunk egy tervet, mely logikus lépésekből állt.

Számba vettük az 5-14 év közötti gyermekeket, akik több mint ötvenen voltak. Délutánonként, két csoportba osztva a gyülekezeti ház egy termébe, foglalatosságra hívtuk őket. Az iskolán kívüliek alkották az egyik, a beiskolázottak a másik csoportot. Mindkét csoportba összegyűlt a 25-25 gyermek. Már a legelső lépésnél kiderült, hogy ehhez a munkához pénz is kell. Támogatást kértünk és kaptunk külföldi testvéreinktől, így megoldottá vált a tanterem kiképzése, fűtése, folyamatos karbantartása, mosdó, zuhanyzó, megfelelő illemhely biztosítása. A didaktikai és alapvető tanszerek vásárlása. Étkeztetés is kapcsolódott a délutáni alkalmakhoz. Az önkéntes, képzett tanerők szolgálatát is sikerült honorálni. Isten segítségével beindult a hátrányos helyzetű gyermekek fakultatív felzárkóztató tanügyi képzése. A foglalkoztatásuk sokrétűvé vált. Alap volt az írás, olvasás, matematikai alapismeretek elsajátítása, ének, zene, sporttevékenységek beépítése. Mindezt etikai szabályok, viselkedéstan követte. Az egész anyagot bibliai történetek, evangéliumi énekek fogták keretbe.

Emlékszem, 2001 adventjében tartottuk az első kiértékelést. Az iskolán kívüliek csoportjában nagy volt az izgalom. A gyermekek verejtékező, kipirosodott arccal jöttek a táblához, hogy felírják a diktálásban hallott egyszerű mondatokat, hogy kiolvassák az egyszerű szövegeket. Jó volt látni, hogy az együttlét öröme, a felelősség és tudásvágy, és nem kizárólag az egy tál étel vonzza őket.

Lassan megbarátkoztak az angolvécével és a piszoárral, nem cserélték össze többé a kettőt. Nem álltak ruhástól a zuhany alá, és becsülték a hófehérre meszelt falakat. Jelentkeztek az eredmények. Érződött a lelkesedés, érezni lehetett a gyermekmisszió szépségeit.

Karácsonyban a gyermekek felléptek a templomban. Egyforma szép öltözetük, szépen és tisztán csendülő énekhangjuk, megdöbbenette a gyülekezetet, presbitériumot. Ezt sokan nem gondolták volna, talán még a „mi” gyermekeinknél is ügyesebbek voltak. Tiszták voltak és teljesen őszinték, bizonyítani, nem szerepelni akartak. Tükröződött az evangélium tisztasága: „...Engedjétek hozzám jóni a gyermekeket, és ne tiltsátok el őket, mert ilyeneké az Istennek országa.” (Mk.10,14.)

ÍRÁSAINK

Az első három-négy hónap után adódott az aztán szüntelenül jelentkező probléma: reformátusok tanítják őket. 2001-2002-ben már egyre érezhetőbb volt a vándorprédikátorok munkája, akik nyomán adódtak az első konfliktusok is. Mi a gyermekek között soha nem „reformátuskodtunk”, de mindég bibliaiak és Krisztus szerintiek próbáltunk maradni. Igyekeztünk a világ Megváltójának megnyerni a kicsinyeket. Számomra a mai napig érthetetlen a torz misszió kizárólagossága, mely szerint Krisztushoz, de csak abban és kizárólag abban a felekezetben, kiragadva az egyént a maga természetes keresztényi közösségéből.

Külföldi támogatóink mérni akarták az eredményt. A gyermekek között mérhették is. Az iskolán kívüliek csoportja szépen fejlődött, az eredmények láthatóvá váltak. Az iskolába járóak másnapra házi feladatot vittek, táskájukban rend volt, kevesebbet hiányoztak az órákról. Sorra érkeztek az iskola vezetőségétől a pozitív visszajelzések. Mindez meggyőzte a támogatókat a további bizalom felől. Húsvétban a gyülekezeti ház udvarán a gyermekeknek volt egy nagyszerű műsora. A templomból ide átvonulóknak érezhető volt egy enyhe értetlenség és irigység. A válaszvonalak egyre inkább körvonalazódtak.

Időközben teltek az évek és egyre inkább előtérbe kerültek az Európai Unió alapelvei. Az Unió területéről érkező támogatók évenkénti látogatásán egyre gyakrabban és joggal vetődött fel a felnőttek kérdése. A gyermekek fejlődnek, de mi lesz a szülőkkel? Első pillanattól meggyőződésemm volt, hogy a gyermek új életszemléletet vihet szülei közé. Az is biztonsággal beigazolódott, hogy a gyermekek között végzett munka felnőttkorukban termi meg igazán gyümölcsét.

Szembesülnünk kellett a cigányok társadalmi integrációjának igényével. Sokszor feltették a kérdést. Mennyire épülnek be a cigány felnőttek a gyülekezet életébe? Itt az eredmény felemás, inkább gyenge. A népegyház vasárnapi istentiszteletén ugyanis egy igére vágyó felnőtt cigány feszélyezve érzi magát, ha társaival jön, akkor is. Ugyanezt éli meg a törzs gyülekezet is. Persze nem kellene ennek így lenni, de attól még így van.

Behunyt szemekkel megálmodtam a kolónia szélére, az ő segítségükkel felépítendő kis imaházat, ahol minden vasárnap összegyűlhetünk Istent, mint teremtőt megváltásunkért magasztalni. Mikor erre támogatást kértem, jött a válasz: ez nem lehetséges, ez szeparációhoz vezet, nekünk pedig integrálnunk kell. A magunk templomába hívogassuk őket, mert két templom az két gyülekezet.

Ha integráljuk a cigányságot a többségi társadalomba, akkor átveszi annak szokásait, vallását, felekezetiességét, elveszítheti önazonosságát, jellegzetes kultúráját, évszázados jellemzőit, beolvad, hangoztattam véleményemet. Nem, érkezett a válasz, mert az integrációban mindent megőriz, ami érték, és a többségi társadalomhoz hasonlóan civilizált és kulturált lesz. Nem épült meg a kis imaház, azóta is várjuk a felnőtteket istentiszteleteinkre, de a várt eredmény elmarad.

Ézsaiás próféta, Lélek által csodálatosan láttatja velünk az eszkatológikus örömlakoma képét. „És szerez a seregeknek Ura minden népeknek e hegyen lakodalmat kövér eledelekből, lakodalmat erős borból, velős, kövér eledelekből, megtisztult erős borból.” (Ézs.25,6.) Népek mennek a Sion hegyére. A cigányságnak saját tagságán belül

ÍRÁSAINK

definiálnia kell önmagát. Néppé kell válnia, még ha önálló országuk nincs is. Különböző felekezetekben, de keresztény alapelvekre kell, hogy építse társadalmát itt Európában, a kontinens bármely országában. Mivel gyökerei ismeretlenek, kultúrája elhalványuló és a többséghez alkalmazkodó, ezért a kereszténység, mint kultúrközösség és a Biblia, mint üdvösségre vezető forrás lehet identitásának alapja. Ez épp így érvényes minden európai nemzet jövőképeére. Erre az alapra épülhet a maradandó másság, a másságból fakadó tolerancia, az elfogadó szeretet.

Néhány éve, egy holland alapítvány jóvoltából új, teljesen modern házakba költöztek a rettenetes körülmények között lakók. Azóta több felekezet ostromolja őket. Ki csütörtökön, ki szombaton, ki vasárnap hívja őket újból és újból keresztvíz alá. Megindult a küzdelem a fejekért. Bízom abban, hogy az időközben szülőkké érett gyermekek nem fogják elfelejteni azt, amit tőlünk tanultak: egyedül Krisztus, az ő igéje és kegyelme, vagyis misszióban szüntelen reformáció! A keresztény anyaszentegyházban, bármely felekezetben, a misszió küzdelmében, csak így nyerhetünk lelkeket Urunknak, hogy övé maradjon a dicsőség, miénk pedig orcánk pirulása. S ha az élet rohanásában meg-meg állva dicsekednénk, akkor csak benne tegyük mindezt.

Meggyőződésem, hogy Magyarország számos településén, akár nálunk Partiumban, hasonló kihívásokkal szembesülnek lelkipásztorok, gyülekezeti vezetők. Ebben a kérdésben nem szabad tétlenkedni, várni a csodát, melyet őszintén nem is kértünk.

Képezzünk minél hamarabb a cigánymisszióba vágyó munkásokat, képezzünk át erre elhivatott lelkipásztorokat. Csak ez legyen munkaterületük és ebből éljenek. Nagyon áldott lenne a saját körből származó igehirdetők, vezetők szolgálata

Ne várjuk, hogy közénk jöjjenek és templompadjainkba üljenek, ezt ugyanis hiába várjuk. Keressük meg és ismerjük meg őket, hirdessük nekik is, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére. A folytatás felől ne aggódalmaskodjunk, nyerünk majd bölcsességet és erőt is ehhez a különös bel és külmisszióhoz, melyre Krisztus folyamatosan hív bennünket.

SZEMES ZSUZSA

A Szeretet Iskolája, 2006-2009*

Az Iskola Hofher József SJ és a szerző, Szemes Zsuzsa író több éves, más-más területen végzett munkája tapasztalataiból született.

Hofher József a Borsod megyei Kiscséc, Köröm és Girincs falvakban végzett ún. szociális apostoli munkát; a nagycsaládosoknak segített háztartási gondjaik megoldásában és eközben pasztorált.

Én ez idő alatt, a Pest megyei Tápiószelén, a Pest Megyei Munkaügyi Központ keretében, egy a romák elsődleges munkaerőpiacra való felkészítését szolgáló program vezetőjeként dolgoztam.

Míg a jezsuita atya munkája nem volt szigorúan teljesítményhez és időhöz kötve, addig az én munkám nagyon is behatárolt és teljesítményközpontú volt, elsősorban az oktatásra, az elsődleges munkaerőpiacra való felkészítésre és a közmunka szervezésére irányult. A gyakorlati munkám során szembesültem először a magyar felnőttoktatás anomáliáival. Itt döbentett meg az is, hogy milyen sok a fiatal, főleg cigány származású analfabéta. Felismertem, hogy milyen könnyű ma, főleg a cigánygyerekeknek kiesni a nappali iskolai rendszerből, magántanulóvá és így jövőtlenné válni.

A hazai roma lakosság létszámát 700-800 ezer főre becsülik, Pest megyében mintegy 70 ezer roma él. Magyarországon a rendszerváltást követően megjelenő nagyfokú munkanélküliség elsősorban a roma lakosságot érintette. Körükben emellett halmozottan jelentkeznek az alacsony iskolázottságból, a hibás életvezetésből, a rossz egészségi állapotból, a szegénységből és a társadalmi beilleszkedés zavaraiából adódó problémák.

A Szeretet Iskolája oktatási programjának megírását komoly kutakodó munka előzte meg. Tudtam, hogy a „hagyományos” porosz stílusú iskolák mára csődöt mondtak, nem alkalmasak a mai felnőttoktatás számára. Ráadásul 2005-ben országosan megszűnt a dolgozók esti általános iskolai oktatása. Ez az a hiány, amelyet ki lehet, és ki kell tölteni, erre van most égetően szükség. Tanulmányozni kezdtem a jezsuita atyák munkásságát, a magyar atyák életútját is górcső alá vettem. Különösen az izgatott, hogy amikor teljesen ismeretlen területre mennek, mi az első dolguk, miként kezdik el a munkát ott, ahol voltaképpen semmi sem áll a rendelkezésükre? Sőt, ellenséges, ismeretlen területen más vallásúak között, miként pasztorálnak, miként szólítják meg az embereket, teremtenek iskolát a szegényeknek a semmi közepén? Az inkulturáció is lenyűgözött, amelynek lényege, hogy mindegyik nép kultúrájából kiveszi azt, ami értékes, ami erkölcsileg, érzelmileg és szellemileg gazdagít, és a cél érdekében azt beülteti a saját pasztorációs és pedagógiai gyakorlatába.

A missziót végző atyák által összegyűjtött pedagógiai tapasztalat és az évszázadokon

* Szerzőnek a „Múlt és Jövő. A magyar jezsuiták száz éve és ami abból következik” c., Budapesten 2010-ben megjelent könyvben közölt írásának rövidített, kiegészített változata

át alkalmazott és csiszogatott pedagógiai módszer, a *Ratio Studiorum*, igazi kincs. Olyan hatalmas szellemi tőke, amely útmutatóként a mai korra is érvényes, már csak azért is, mert az adott kornak megfelelően állandóan csiszolják, kipótolják, megújítják.

Eljátszottam a gondolattal, mi lenne, ha ezt a több mint 400 éves módszert alkalmaznánk itt, a közép-európai, magyarországi cigányok körében? Vajon beválna-e? Hogyan lehetne ezt a pedagógiai módszert alkalmazni egy olyan népre, amely valaha (Magyarországon) vándorló életmódot folytatott, s amelynek gyengék a gyökerei, kevésbé kötődik a gazdanéphez, annak szülőföldjéhez? Ráadásul iskolázatlanságuk miatt sokan évek óta munkanélküliek és segélyből élnek. Hogyan lehet a tanulásnak presztízse ott, ahol azt értéktelennek tartják, mert a segélyek és a mellé szerzett illegális jövedelem már annyit tesz ki, hogy nem érdemes sem munkába állni, sem pedig tanulni?

Korábbi gyakorlati munkám során rádöbbenem, ha változást szeretnénk elérni a cigányság életében, akkor először az asszonyt kell az oktatásba bevonni, mert ő fogja később az egész családját tanítani. Tény, hogy az anyáktól hallja a kisgyermek elsőként az anyanyelvét. Tehát, az anya tehet a legtöbbet a gyermeke értelmi fejlődéséért is. A gyermek a legszűkebb családjának a tükörképe, vagyis olyanná válik, amilyen a szülei. Ezért a hajam is az égnek áll, mikor tudományoskodva azt mondják, hogy a legszegényebb cigány családokban a gyermek *némanevelést* kap. Vagyis amit sikerül ellesnie a szüleitől, majd a szűkebb és tágabb közösségtől, azt a nevelést kapja, azaz magyarul *semmilyet!*

A hosszantartó szegénység már önmagában is vegetáló, leépülő létforma, nemcsak a test satnyul el az elégtelen táplálkozás miatt, hanem a jellem és a szellem is. Ezért kell a lányokat, asszonyokat igényesebben nevelni, hiszen az oktatásukkal már a jövő generációt is neveljük! Ugyanis a hagyományos roma családban fontos szerepük van a nőknek, akiknek az az elsődleges céljuk és dolguk, hogy azt összetartsák és mindenáron megőrizték annak egységét. Célunk, ha a roma lányok, asszonyok nem kívánnak szakmát tanulni, csupán az általános iskoláikat akarják befejezni, és nem vágnak többre, minthogy anyák legyenek és összetartsák a családot, akkor legyenek még jobb anyák, neveljék fel gyermekeiket még gondosabban. Reményeink szerint az új képzési formában a roma nő nem csak az általános iskoláit végzi el, hanem „menetközben” a hagyományos roma női szerep is megújul, és új értelmet nyer.

Azzal is tisztában kell lennünk, hogy az oktatásból már évek vagy évtizedek óta kimaradt felnőtt cigányok a hagyományos iskolába már nem mennek vissza. Ezért mind szellemiségében, mind formájában új iskolát kell teremtenünk, amely eltér a megszokottól. Ez azzal kezdődik, hogy mi keressük fel a leendő tanítványainkat, házról-házra járva, ahol máris szerepet kap a pasztorációs munka, amit én *lélek-rehabilitációnak* nevezek. Az ilyen látogatások az egész családnak szólnak. Az iskolában is legyen családi légkör, senki se szorongjon, a tanulás élmény legyen és nem gyötrem. Ha a jézusi szeretet és bizalom nem sugárzik ki a tanárból, akkor az egész eleve kudarcra van ítélve.

A Szeretet Iskolája oktatási programjának általános tartalma

A program elsősorban esélyt adó, mivel az elemi műveltségbeli alapok elsajátítására, a szocializációs folyamatokra, a személyiség, az erkölcsi alapok, a mentális képességek célirányos fejlesztésére fókuszál. Eszközei az erkölcsi neveléssel összekötött tanítás és az érintettek és családjuk gyakorlati, pasztorációs szolgálata.

A programnak az általános iskolai kötelező tananyagon túli, külön tantárgyait úgy állítottam össze, hogy az megfeleljen az EU-s követelményeknek. Ne lexikális, hanem életszerű, a mindennapokban biztosan eligazodó és helytálló gyakorlati tudásanyaggal rendelkezzenek a programunk hallgatói. E tantárgyak az alábbiak:

1. Romológia. Fontos, hogy a lelki vezetést végző pap, tanár vagy programvezető ismerje az adott célcsoportnak, jelen esetben a románoknak – ha nem is a nyelvét, de – legalább a történelmét, hagyományait, kultúráját. Ez azért rendkívül fontos, mert ezeket az ismereteket fogja beépíteni a pedagógiai munkájába.

2. Mentálhigiénia: önismeret, önismeret fejlesztése, egymásra figyelés, komplex személyiségfejlesztés, lelki vezetés, kommunikáció, problémamegoldó képesség, és konfliktuskezelés. Ez az óra, a programunk a szerves része. Ez a jezsuita atya cigánypasztorációs munkája, amely az érintetteknek, és azok egész családjának gyakorlati lelki vezetést és erkölcsi útmutatást ad az élet minden területére.

3. Magatartáskultúra: A megfelelő viselkedési minták elsajátítása és állandó gyakorlata a mindennapokban.

4. Állampolgári ismeretek: A mindenkit egyformán érintő jogaink és kötelezettségeink ismerete, és alkalmazása a mindennapokban.

5. Nyomtatványok kitöltése: Fontos megtanulni, és begyakorolni, hogy miként kell kitölteni a hivatalokban lévő formanyomtatványokat.

6. EU-s önéletrajz írása: Ugyanilyen fontossággal bír egy helyesen megfogalmazott és formailag is modern önéletrajz írása, amely később a munkahely keresés elengedhetetlen kelléke lesz.

7. Az életünkben leselkedő veszélyek ismertetése; célja a bűnmegelőzés, az áldozattá válás megelőzése, a drogmegelőzés.

8. Munkaerőpiaci-ismeretek: Mit kell tudni a munkanélküliek ellátásáról? Miért fontos a munkanélküliek regisztrációja? Ki jogosult munkanélküli segélyre? Miért hátrányos a fekete munka hosszú távra? Mit kell tudni a munkaszerződés alakjáról és kötelező tartalmáról. Mit írjunk alá a szerződés kötésekor és mit nem? Mit kell tudni az egészségügyi, társadalombiztosítási és nyugdíj járulékokról?

9. Egészségvédelem: Mit kell tudni a betegségekről, különösen is a vírusok és baktériumok okozta fertőzések kialakulásáról és megelőzéséről, a szűrővizsgálatok fontosságáról. Ugyanígy téma a szexuális felvilágosítás és a családtervezés is.

10. Elsősegélynyújtó tanfolyam: Az alapvető életmentő ismereteken túl különböző kötözési módoknak, és a vérzések, törések, ficamok felismerésének a begyakorlása. Ezek az ismeretek elősegítik azt, hogy a hallgatók biztonságban érezzék magukat a mindennapokban.

A Szeretet Iskolája törekszik a mérhetőségre, vagyis arra, hogy a színvonalas oktatás eredményeképpen a hallgatók valós tudásuk alapján független vizsgabizottság által kiállított iskolai vég bizonyítványt szerezzenek, amivel megalapozhatják a jövőjüket.

A Szeretet Iskolája a gyakorlatban

Az iskola először vidéken, Tápiószecsőn működött 2006-2008 között. Az iskola 2006 nyarán pályázat útján nyerte el azt a lehetőséget, hogy programja egy részét megvalósíthatja. Két osztrák cég, az OMW és az ERSTE BANK adójuk bizonyos százalékát egy Európán átívelő, a romák integrációját segítő programra ajánlották fel. Ezt a két éves időtartamú programot, az Osztrák és a Magyar Karitás közvetítésével a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya valósította meg.

Tápiószecső nagyközség. Budapesttől kb. 45 km-re, a 31-es főút mentén helyezkedik el, közvetlen Volán és MÁV összeköttetése van Budapesttel. A település lakói régen a mezőgazdaságból éltek. A háború után sokan a fővárosban kerestek munkát, de az ingázás mellett még ma is folytatják a kiskerti termelést. Tápiószecső lakosságának létszáma (2005-ben) 6.380 fő, két óvodája és két iskolája van. A valamikor jobb módú település munkahely és más megélhetési forrás hiányában gettósodik, a „menekülő” magyar lakosságot lassan felváltják a fővárosból kiszoruló munkanélküliek, főleg romák. Az új betelepülőket főleg az ún. „szocpolos” házak vonzzák. Ugyanis számukra vidéken kedvezőbbek a feltételek, hiszen a sokgyerekes családok, saját tőke nélkül, állami segítséggel építhetnek maguknak családi házat. Tápiószecsőn 100–150 roma család él, családonként 5–6–8 a gyermekek száma, de pontos felmérés nincs, mert az érdeküknek megfelelően hol romának vallják magukat, hol pedig magyarnak. A felnőttek nagy része aluliskolázott, munkanélküli. A segélyezették között 70–80%-ban ők szerepelnek. Minden kötelező segélyt megkapnak, ami csak létezik és adható, így: GYED, GYES, különböző gyermekvédelmi kedvezmények, ápolási díj.

Minden állami segítség ellenére nagyfokú a roma gyermekek kimaradása az iskolából. A serdülőkortól még is szaporodnak a bukások. A lányok korai nemi érése az egyik fő ok a kimaradásra, még az általános iskola ötödik osztályáig is ritkán jutnak el, mert közben teherbe esnek, férjhez mennek vagy férjhez adja őket a család.

A romák hiányos iskolázottságuk miatt esélytelenek a munkaerő-piacon is. Helyben nincs számukra munkalehetőség, a környező településeken lévő cégek is az iskolázottabb réteget részesítik előnyben, Budapestre nem tudnak bejárni az utazás költségei miatt.

Mit jelentett a Szeretet Iskolája az érintett célcsoport szempontjából?

Mivel a dolgozók esti iskolája 2005-ben országosan megszűnt, ez volt az egyetlen út és lehetőség a 6. osztály áhított befejezéséhez; a hallgatók ezt abszolválva és betöltve a 16. életévet – újból nappali hallgatóként, de már a mindenkori minimálbérért, –

befejezhetik általános iskolai tanulmányaikat. (Az EU-s pályázatok adtak módot erre a felzárkóztatást elősegítő kitörési lehetőségre, s ez remélhetőleg folyamatos lesz.)

Azok az „élelmes” szülők, akik korábban az emelt összegű családi pótlékért igyekeztek „sajátos nevelést igénylő”-vé nyilváníttatni a gyermeküket, és nem szorgalmazták az iskolába való járásukat, most rádöbbenek arra, hogy a döntésüknek nagy ára van. Ugyanis a kicsi gyermekek időközben felnőttek, s ráadásul ők maguk, mint szülők, rekesztették ki a gyermeküket a mindenkit megillető társadalmi felemelkedésből, az iskolázottság adta lehetőségekből. Most ők azok, akik kapva-kaptak ezen a nem várt lehetőségen, hogy a gyermekeik itt végezhessek el az iskoláikat.

Az idősebb romaasszonyok körében egy újabb, legális pénzforrási lehetőség is adódott, az ún. *hivatásos nevelőszülői* státusz. Nevelő intézetekből kivett gyermekeket lehet családi környezetben nevelni, és ezért állami támogatás kapható. Néhány élelmes roma asszonynak valóban a jövőjét alapozta meg ez a felzárkóztató oktatási program; ha egy-két osztályt tudott igazolni, már elvégezhetette a nevelőszülői tanfolyamot is.

A tanköteles, túlkoros-és magántanulónak váltak szempontjai is szívszorítóak: – Egy 14-15 éves leánynak vagy fiúnak, aki többször bukott, nehéz beülni a harmadik, vagy negyedik osztályos 8–9 éves gyermekek közé. Számukra nemcsak a sorozatos bukás a megalázó, hanem az osztálytársaktól és néha a tanároktól elszenvedett gúnyolódás is. Ezért kifogásként, vagy inkább menekülésként „betegek” lesznek, nem mennek többé az iskolába, sorozatos kudarcaik színterére. S ezzel a meneküléssel, a szülők tudtával és beleegyezésével, máris megtették az első lépést a sorstalanságuk felé.

A legfontosabb munkafázisok az oktatóprogram kezdete előtt

Mivel a feladat nem egyszerű, és főleg nincs kitaposott útja a romákkal való foglalkozásnak, már a program megkezdése előtt különös hangsúlyt kapott a felkészítés és a partnerszervezetek bevonása. Elsőként azokkal a szervezetekkel létesítettünk kapcsolatot, amelyek szintén valamilyen okból érintettek a romákkal való foglalkozásban, így a helyi Családsegítő és Gyermejjóléti Szolgálattal, az iskolával, (a tanköteles magántanulók vizsgáztatása miatt a Polgármesteri Hivatallal, polgármesterrel), másik település iskolájával, (a felnőttek vizsgáztatása miatt), a Munkaügyi Központtal, ha van, a helyi roma szervezettel (a program kezdésekor nem volt a községben), egyházi szervezetekkel.

A célcsoport résztvevőinek „toborzása”, felmérés

A toborzás az első napokban a Családsegítő Szolgálat munkatársainak segítségével történt, majd egyedül folytatva a munkát, a szociológiai felmérések eszköztárából a „hólabda-interjú” módszert alkalmaztam. Ez nagyon időigényes volt, de rendkívül eredményesnek bizonyult. A felmérés 32 főnél, illetve a család otthonában történt.

A felmérő látogatás nemcsak egy alkalommal történt, hanem többször visszatérve találkoztam az érintett családjának minden tagjával. A cél ebben az esetben az volt, hogy ne legyen gátló és visszahúzó erő, ezért mindenkinek a beleegyezését igyekeztünk megnyerni. Pl. ha egy asszony szeretne tanulni, akkor feltétlenül bevontuk a férjét is,

sőt, még a nagyobb gyerekeket is, hogy ők vigyázzanak addig a kisebbekre, amíg az anya távol van. Ezeken a beszélgetéseken alkalom volt megismernünk egymást, kialakult a kölcsönös bizalom, valamint a valós körülményeket is pontosabban fel lehetett mérni. A kitörő panaszáradatot udvariasan végighallgattam, tudva azt, hogy addig úgysem figyel rám, amíg el nem mondta minden bűjút-baját. Ám a beszélgetések fonalát mindig arra irányítottam, hogy ő miként látja és képzelel el a jelenlegi helyzetéből a kilábalást. Neki, személy szerint milyenek a képességei, milyen tartalékai vannak. Van-e valamilyen álma, amit a mi segítségünkkel meg tudna valósítani? A beszélgetések közben közösen fogalmaztuk meg a problémái okát, gyökerét, de végül is ő maga mondta ki azt és az igényét a változtatásra. Ezzel a problémakimondással egy „szóbeli életpályatervet” készítettünk el. S ezt a pozitív életpályatervet „dédeltettük” a továbbiakban. Mindig ide tértünk vissza! Ez a jövőépítésnek a legelső fontos lépése, amikor már ő szeretné a változást a saját életében.

Az első és a második látogatás alkalmával előkészítettem a lelki vezetést végző Hofher atya családlátogatását is. A harmadik alkalommal már vele látogattuk végig a családokat. Itt is közösen beszélgettünk a problémákról, és megoldás lehetőségéről is. Minden alkalommal ki kellett hangsúlyozni, hogy mi nem fogunk segélyeket osztogatni, és munkát sem tudunk adni. Mi csupán a lehetőséget kínáljuk fel az ő helyzetük megváltoztatásához. Továbbá *hittérítést sem folytattunk*. Mindenki vallását, választott hitét, érzületét tiszteletben tartjuk. Lelki segítségben, erkölcsi útmutatásban, ha igényli, nemcsak ő, hanem a családja is részesülhet.

A felmérés két hónapig tartott. Minden személlyel alkalmanként közel két-három órát töltöttünk, és teljes bizalmat alakítottunk ki ott is, ahol senki sem jelentkezett a programunkba. A látogatások eredményeképpen olyan nagyfokú volt a motiváció, hogy már másnap az „iskolába” akartak jönni, hogy végre megkezdhessék a tanulmányaikat.

A legtöbb jelentkező fiatalok, iskolapadból, 13–14 évesen terhesen kikerült anya, idős, analfabéta asszony és középkorú, iskoláit félbehagyó asszony volt, valamint a Családsegítő Szolgálat kérésére néhány iskolaköteles korú, magatartászavarokkal küzdő magántanuló.

A programba kerülés feltétele: a bizonyítvány, vagy annak fénymásolt változata volt. A felmérést könnyebb volt elkészíteni, mint a bizonyítványokat előkeríteni, pedig a Családsegítő Szolgálat is részt vett a keresésükben. A felmérésnél 19 személy jelezte a határozott szándékát, hogy szívesen részt venne a programban.

Már a korábbi tapasztalataimból is kiderült, hogy a legtöbb teher a roma asszonyok vállán van. Az egész család kiszolgálása, ellátása, de az élelem beszerzése is az ő gondjuk. Az idősebb asszonyok elmondása szerint az iskolából való kimaradásukban akkoriban nem volt „semmiféle szokatlan”. Beírták őket az iskolába, és amíg jó volt az idő, egészen a novemberi fagyokig, jártak is, de amint hidegebbre fordult, a szülők már nem engedték őket, mert nem tudtak cipőt venni a lábukra, így kimaradtak. A másik ok a kimaradásra kicsit a háború előtti korok vidéki gyakorlatára nyúlik vissza. A tanító bácsi a cigánylánykát nem tanította, hanem kiscselédnek használta. A felesége felügyelete alatt takarított, vizet hordott a mosáshoz, gyomlált és kapálgatott

a tanító úr konyhakertjében, kitakarította a tyúk- és disznóólat. Mindezért ételmezt kapott, és olykor-olykor még az ételmaradékot is hazavihette. Egy vándorló beás cigánycsaládból származó asszony, aki Dunántúlról került Tápiószecsőre, azért nem járhatott iskolába, mert örökké úton voltak. Szezonálisan gyógynövényt, csigát, vasat gyűjtöttek. Iskolát belülről nem látott, sehol nincs nyilvántartva. Nos, ezek az asszonyok mindig is vágytak tanulni, és nagyon szégyellik azt, hogy nem tudják kitölteni a nyomtatványokat, nem tudják a nevüket normálisan aláírni. Soha nem tudják, hogy mit íratnak alá velük. Van más motiváció is: hogy az egyik asszony azért szeretne megtanulni olvasni, mert ő, amikor Pestre megy dolgozni, mindig azt látja, hogy a vonaton a magyar asszonyok könyvet, vagy színes lapokat olvasgatnak, és beszélgetnek róla. Ő is szeretne Nők Lapját olvasgatva utazni vonaton.

Amikor a motiváció már megvolt bennük, ekkor következett a másik fontos kérdés. Miként reagál minderre a családjuk? Főleg, ötven év felett nagyon nehéz a váltás, ha a környezete visszahúzza, kigúnyolja. Ezért is kell a családot bevonni, hogy mindezt megelőzzük. Ám a család támogatása ellenére is szégyellik magukat, mert mit szól hozzá a szomszéd, hogy ők vénségükre a gyógyosok iskolájába fognak ülni! Vagy egy másik probléma: ő csak akkor jön, ha X és Y is biztosan ott lesz, mert egyedül fél!

A fiatal családanyák, akik 13-14 éves korukban estek teherbe, s így félbeszakadtak az iskolai tanulmányaik, most már tanulnának. A korai szerelem, és/vagy a remény, hogy valamilyen nyomasztó családi légkörből végleg kikerülhetnek, hamar elillannak. Csöbörből vödörbe. Ráadásul még a gyermekéről is neki kell gondoskodnia, úgy, hogy az otthonából többet ki sem mozdulhat. Különben is jön az újabb gyermek, és a kör végleg bezárult. Pedig, most már tanulna, már vannak álmai, csak a megvalósításuk látszik fényévnnyire. Mi lesz velük? A szellemi nyomor pedig hamarosan újratermeli önmagát, mert a 13-14 éves gyereklány milyen nevelést fog adni a gyermekének?

Megérne egy tanulmányt, egy alapos felmérést, hogy az iskolázatlan szülő gyermekei között hányan végzik el az általános iskolai tanulmányaikat? Megdöbbentő eredményt kapnánk!

Ismeretlen tanárok a Szeretet Iskolájában

Fontos szempont volt a hallgatók számára ismeretlen tanárok alkalmazása. Még soha nem tapasztaltam ilyen heves ellenérzést a tanárokkal szemben, mint a felméréseknél. Ha azt mondom, hogy az iskolai sérelmek úgy fakadtak fel, mint sebből a genny, nagyon finoman fejeztem ki magam. Azonnal sorolni kezdték megaláztatásaik rémesebbnél rémesebb történeteit, és határozott kikötésekkel álltak elő. Ha X, Z, vagy H lesz a tanáruk, akkor be se teszik a lábukat a tanterembe, nemhogy még tanulnának „nekik”, amikor éppen ők buktatták meg őket! Mindez megerősítette bennem, hogy helyi tanárokkal nem dolgozhatunk. A program még el sem kezdődne, már megbukott! Amikor azt mondtam, hogy idegen tanárok fogják őket tanítani, mindenki megkönnyebbülten lélegzett fel.

A legnehezebb feladat volt „idegen tanárt találni”. Aki nem csak „idegen”, de kiváló is. Sőt, az ember méltóságát tiszteletben tartó, szeretni tudó, toleráns, eltekint a merev

poroszos stílustól, hajlandó újat tanulni, és alkalmazni. Aki szereti a különleges kihívásokat, és aki természetesen nem utálja a cigányokat.

A tanárok bemutatása házról-házra járva történt. A tanárok bemutatásának az ötlete is különleges helyzetből adódott. Az egyik helyen egy cigányasszony így fogadott: Megmondom az őszintét! Én csak akkor megyek iskolába, ha engem egyedül a Zsuzsika néni tanít, mert magát már megismertem! Maga nekem egyszer se mondaná, hogy milyen hülye vagyok!

Jól esett a feltétlen bizalom, de mégis lehetetlen volt a kívánsága. Ezért muszáj volt valamit kitalálni, hogy a rossz iskolai emlékek, főként a megaláztatásoké, elhalványuljanak. Így került arra sor, hogy a tanítás megkezdése előtti héten az összes tanárral elmentünk a leendő tanítványokhoz, és bemutatkozhattak egymásnak. Mielőtt még a látogatás elkezdődött volna, mindegyik tanárnak a „lelkére kötöttem”, hogy osszák be, ki melyik helyszínen fog egy pohár vizet kérni. Miért? – kérdezték. Azért, hogy akitől kérünk, az adni tudjon. Számára megalázó lenne, ha még egy pohár vízzel se tudná megkínálni az idegent. Ha mi kérünk, és ő adhat, akkor már kialakul a kölcsönös bizalom. Ha mást nem is, de egy pohár vizet mindenki tud adni. Valóban így történt. Az első zavart perc után, miután megittuk a vizet, hamar kialakult egy szorongástól mentes kötetlen beszélgetés a tanár és tanítványa között. E bemutatkozó látogatás után a tanár nem csak a tanítványát, hanem annak szociális körülményeit is megismerhette. Így fogja őt megérteni, segíteni, és a munkakapcsolatuk is sokkal emberibb lesz.

Elvárások a tanároktól

A tanulásnak élménnyé, és nem pedig gyötrelmévé kell válni! Csak azt kérhetjük számon, amit mi magunk adni tudunk. A bizalmat, a feltétel nélküli szeretetet, tiszteletet, megbecsülést, őszinteséget. Naponta ki kell értékelni a tanítványok munkáját, haladását. Aki görcsös, feszült, nyugtalan, nincs önbizalma, és azért állandóan téveszt, azt a türelmünkkel, a szeretetünkkel „kisimogatjuk, lelkét gyógyítgatjuk”.

Az ignáci pedagógiában elengedhetetlen a rugalmasság, a leleményesség. Ha valami „nem jön be”, azonnal váltani kell, úgy és olyan természetesen, mint ahogyan a levegőt vesszük. A siker érdekében magasra tettük a mércét, főleg emberségből. Ugyanis, hiába van valakinek több diplomája, ha nem tud tanítani, ha nincs kisugárzása, türelme, és képtelen a saját megrögzött módszerein változtatni. Mit ér az a tanár, akitől a tanítványai elfordulnak, nem tudják se szeretni, se tisztelni, mert nincs miért? A romákat nem lehet becsapni. A tanár hiába erőltet mosolyt az arcára, azonnal észreveszik, hogy az hamis. Sokkal jobban tudnak olvasni a gesztusainkból, mint egy jól képzett pszichológus. Állandóan résen vannak. Figyelik a tanár minden rezdülését, arcmimikáját, testbeszédét, gesztikulációit. „Tesztelik a tűrőképességét, a határokat”, hogy meddig mehetnek el. A hangszínekből, a hanglejtéséből, pedig azonnal következtetnek, és „kombinálnak”. Ugyanis a romák már a génjeikben hordozzák a gyanakvás csíráját, ugrásra, örökös védekezésre készen. Tehát ne ámítsunk, semmi értelme. S az a tanár, aki nem tud példaképpé válni, aki nem tud szeretni, s csak elviseli a tanítványait, hamar magára marad. Így történt, amikor az egyik tanár nemcsak a

kezdeti lelkesedését, hanem lojalitását is elvesztette, és ragaszkodott az általa ismert, és korábban is alkalmazott pedagógiai módszeréhez. Poroszosan, katonás fegyelemmel egyszer elmondta az anyagot, és aki értette, az értette, aki nem, az nem. Többször nem volt hajlandó elismételni, hiába kérlelték. Már megmondtam, még egyszer nem mondom, tessék figyelni! – válaszolta. A romák kezdtek „lebetegedni” az ő órája előtt, ami azt jelentette, hogy egyszerűen nem jöttek el. Vagy ha ott voltak, csupán azért jöttek, mert várták a másik tanár óráját, akiért rajongtak.

Kérdésemre, hogy miért nem mondja el többször az anyagot, addig ameddig meg nem értik, ha kell százszor is, százféle módon – teljesen megsértődött. Így a csoport haladása érdekében, közös megegyezéssel, elváltak útjaink. A csoport hurrát kiáltozott, és tánkra perdült örömeiben, amikor megtudták, hogy eltávozott a tanár. Az eset számomra nemcsak szomorú, de nagyon tanulságos is volt.

Minden tanár és hallgató komolyan vette a tanulást, amely heti öt lakalommal, délután háromtól este nyolcig tartott. Egy bérelt tanteremben két kis csoportot alkotva, külön tanárokkal párhuzamosan tanultak az analfabéták és a haladók. Mivel a második évben már iskolásokat is korrepetáltunk, vigyáztam a szülői tekintélyre is, nehogy a gyermek az ő esetleges többlettudásával a többiek előtt megszégyenítse az apját, anyját. Az oktatás rendkívül felszabadult és családi légkörben történt. Minden napot külön kis szeretetszertartással kezdtünk, és közös ima zárta a tanulás végét. Közben persze teát főzhettek, felállhattak, tehetek egy kis sétát, hogy az elgémberedett tagjaikat kicsit megmozgassák. Ide a roma asszonyok nemcsak tanulni jöttek, hanem „üdülni” is, kipihenni az otthoni fáradalmakat, kicsit kiszakadni a mindennapok őrlőmalmából, és feltöltődni szeretettel, amit otthon csak nagyon ritkán kaptak meg.

A tápiószecsői eredmények

A programban 17-en vettek részt, valamennyien levizsgáztak az adott osztályból, azóta munkát találtak, sőt néhányuk tovább is tanult. Egy laikus számára a 17 résztvevő kevés. De ha hozzátesszük azt is, hogy mindegyik résztvevő családjával is foglalkoztunk, és számba vesszük a családonkénti 7-8 gyermeket, a felnőtteket, a rokonságot, akkor ez a szám már tekintélyessé kerekedik. Hofher atya kb. 50-70 fővel állt kapcsolatban és segítette őket valamilyen formában. Ennyi emberben indítottunk el változást, ennyien kaptak konkrét segítséget az életük rendbe hozásához.

Ez abban is megnyilvánult, hogy rendszeressé vált a gyermekek, unokák iskolába járása, vagyis a tanulás beépült a családok életébe. A program befejeztével a polgármester is megköszönte a munkánkat. Őt az győzte meg, hogy a cigányok a hivatalban már nem borogatják fel az asztalokat, nem csapkodják az ajtót, kulturált hangnemben adják elő a problémáikat.

A Szeretet Iskolája Budapesten

A 2008–2009-s tanévben Budapesten a VIII. kerületi Mátyás tér 15. alatt, a Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztő Zrt. által működtetett Kesztyűgyári Roma Közösségi Házban folytatódott a program.

ÍRÁSAINK

A felmérés előtti célkitűzéseim közé tartozott, hogy a kerületben működő szervezetekkel együttműködést alakítsak ki, hogy kiküszöbölhessük az esetleges félreértéseket és párhuzamos tevékenységeket, másrészt egymás munkáját segítve állhassunk ugyanazon célok megvalósításának szolgálatába. Az iskolakezdés előtt több mint 15 szervezetet látogattam meg, és mutattam be a Szeretet Iskoláját, de csak 4 szervezettel,

a Józsefvárosi Családsegítő Szolgálattal,
a Fővárosi Igazságügyi Hivatal Fiatal Elkövetők Osztályával,
a Roma Parlamenttel,
a Kispesti Nagyboldogasszony Főplébánia Karitás Szervezetével
van valós munkakapcsolatom.

Legfőbb együttműködő partnerünk a Rév8 Józsefvárosi Rehabilitációs és Városfejlesztő Zrt. Ők biztosítottak helyet a Szeretet Iskolája részére 2010 május végéig. Az iskola anyagi alapját a RENOVABIS (A Német Katolikusok Közép- és Keleteurópai Népekkel való Szolidaritásának Akciója) biztosítja, működtetője a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya.

Józsefváros Budapest egyik legrosszabb helyzetben lévő, súlyos gazdasági és társadalmi problémákkal átszótt kerülete. Lakossága közel 75.000 fő. A kerületben koncentráltan élnek hátrányos helyzetű családok, közel 40%-uk cigány. A cigány lakosság alacsony iskolázottsága miatt a fővárosi kerületek között itt a legmagasabb a munkanélküliség.

A kerület bűnügyileg súlyosan fertőzött. A településrészen elsősorban az erőszakos, garázda bűncselekmények, a gépkocsifeltörések, a rablások, kifosztások, valamint a prostitúció, a kábítószerrel és az alkohollal kapcsolatos bűncselekmények és az ezekhez kapcsolódó egyéb bűncselekmények jellemzőek. Az ingatlan-csalások miatt (ún. lakásmaffia tevékenység) a lakók félnek lakást cserélni, vásárolni, az „uzsorahitel” áldozatai pedig gyakran teljesen nincstelenné válnak.

A felméréstől számított 3 hónapos csúszás után a fő partnerünkkel, a Rév8 Zrt-vel olyan megállapodás született, hogy 2010. május végéig rendelkezésünkre bocsátanak egy termet, és azt bármikor használhatjuk. Ennek ellenére, az eredetileg tervezett 2008. szeptember közepe, vagy október elejei kezdés helyett 2009. január 19-én hétfőn délután 14 órakor kezdtük el a tanítást.

Azóta már az igényeknek megfelelően 2009. február 3. óta délelőtt 9:00-12:00 óráig és délután 14:00-18:00-ig is tartunk oktatást.

Az előző két év tapasztalatait figyelembe véve több mindenben módosítottam, – már nappali iskolába járó gyerekeket is korrepetálunk, felkészítünk munkaerőpiaci oktatásra, általános iskolai bizonyítvánnyal rendelkező analfabétákat tanítunk meg újra írni-olvasni, számolni, és rugalmasabb időbeosztásban tanítunk, délelőtt 9–12 és délután 14–18 óra között. Budapesten is „alulról” szerveztük hallgatóinkat. Ebben a munkában nagy segítségemre volt Csapó Emma, a Jó Pásztor nővérek civil munkatársa, aki egyben a Rév8 Zrt mentora is. Először az ő ismerőseit látogattuk meg, majd a látogatások eredményeképpen új és új címekeket kaptunk.

Sok kismama szeretett volna nálunk tanulni, de a gyerekfelügyeletet sehogyan sem

tudtuk megoldani. A hallgatóink fele munkanélküli férfi, akik munkalehetőséget remélnék, ha elvégzik az általános iskolai tanulmányaikat. A nők, néhányan közülük több műszakban dolgozó takarítónők, azért szeretnék befejezni az iskolát, mert tovább akarnak tanulni, vagy könnyebb, jobb munkát remélnék. Az iskolaköteles fiatalokban nincs semmiféle motiváció. Azért iratkoztak be, mert a szülők félnék, vagy unják a Családsegítő Szolgálat, illetve a Gyermekjóléti Szolgálat, és más hivatal vagy hatóság úgymond „zaklatásait”. Mivel az iskolaköteles kor kitolódott 18 évre, a magántanulók, bár nagyon szeretnének, nem dolgozhatnak, még feketemunkát sem tudnak vállalni, mert a munkaadók félnék az ellenőrzésektől, illetve a büntetésektől. Ezek a fiatalok vidékről jöttek a szüleikkel szerencsét próbálni, de csöbörből vödörbe jutottak. Igazi otthonukat azzal a szándékkal számolták fel, hogy majd itt Budapesten új életet kezdenek, munkát és lakást is könnyebben szerezhetnek. Kiderült, hogy teljes vagy félanalfabétán, idősen, idült betegségekkel, minden szaktudás nélkül, Budapesten nincs számukra munkalehetőség. Az albérlet, és a napi megélhetés pedig hamar felemésztette a lakásra szánt összeget. Miután mindent feléltek, ott állnak újból a semmi közepén. Aztán megkezdődik a vándorlás egyik kerületből a másikba, ahol éppen van egy lakatlan, felújításra váró bérház, benne a már gazdátlan lezárt lakással. A levert lakatú lakásban már nincs semmiféle közmű, villany, víz, gáz. Itt addig húzhatják meg magukat, amíg valaki fel nem jelenti őket, aztán a kényszerkilakoltatás után minden kezdődik elölről. S mivel nincsenek sehol bejelentkezve, a hatóságok szemében olyanok, mintha nem is léteznének. El lehet képzelni, hogy az ilyen körülmények között élő fiatalok előtt milyen példa áll, és milyen jövőkép alakulhat ki? Ráadásul olyan helyről jöttek, ahol farkastörvények uralkodnak, ahol annak van „létjogosultsága”, illetve tekintélye, aki hamarabb üt.

Az iskolás élményeik sem mindennapiak. Ezek a fiatalok nehezen hitték el, hogy itt nem kell verekedni, széttörni a berendezést, e nélkül is figyelünk rájuk, s hogy itt egy tanár se hülyézi le őket. Nehezen hitték el, hogy itt szabad olyannak lenni, amilyennek mindig is vágytak: jónak, szépnek, okosnak, kedvesnek. Az első évben nem is volt gond velük, hanem a nyári szünetben, amikor kikerültek látószögünkől, „csúsztak el”. Az unatkozó újdonsült haverokkal fogadásból rablásba keveredtek. Sem én, sem az őket egyedül nevelő anya nem tudtunk többé rájuk hatni. A már 15-17. évükben lévő kamasz fiúk felnőtt férfiként utasítanak vissza minden „anyáskodást”. Szeptemberben még rendszeresen látogatták az iskolát, majd kezdtek kimaradozni, otthonról is napokra eltűnni. E kudarc után mégis azt gondolom, hogy nem volt hiábavaló az ittlétük, mert a fiúk itt tapasztalták meg életükben először azt, hogy milyen a feltétel nélküli szeretet és elfogadás. Időnként váratlanul betoppannak, és hűen beszámolnak, hogy éppen most szakítottak a barátnőjükkel, vagy újból szerelmesek.

Az ám, a szerelem! A családlátogatáson nagy óvatosan kértem az édesanyától, hogy nem tartja-e túl korainak, hogy az alig 16 éves fiának már lányokkal van testi kapcsolata? Mire a mama csak annyit válaszolt, hogy: „Óh drága tanár néni, ez semmi! Én tizenhárom éves se voltam, amikor rám jött az a nagy érzés, és rá kilenc hónapra meg is szültem az első gyerekem!” Erre jóváhagyólag megszólal az egyik rokon férfi: „Nincs is más öröme az embernek, csak az a kis összebújás, meg tudja asztat drága

ÍRÁSAINK

tanár néni, amikor jön az a nagy érzés, mármint a férfiembernek, akkor aztán az ész megáll, a farok meg feláll!” Nos, az ilyen szexuális felvilágosítás mellett, nem csoda, hogy vérszemet kapnak a tini lányok és az alig kamaszodó fiúk. S itt megint csak visszaköszön az áltudományos érvelés, az ún. némanevelés emlegetése, annak bizonygatása, hogy mennyivel életrevalóbbak és talpraesettebbek a cigány családban felnövő gyerekek, mint a magyar gyerekek!

Szeretem elnézni a füzetük fölé hajló hallgatóinkat, amint szorgalmasan róják a sorokat, ahogyan a tanáraikra figyelnek, s ilyenkor egyszerűen boldog vagyok. Belegondolok, hogy például mi lenne azzal a lassan 18 évét betöltő sráccal, akit nemrég az egyik iskola „szózt” ránk? A fiú értelmi fogyatékos, koncentrációs képessége nem több, mint tíz perc, ennek eltelte után izeg-mozog, firkál, hangoskodik, és állandóan azt kérdezi, hogy mikor lesz már szünet? El tudom képzelni, hogy abban az iskolában, ahonnét jött – a fiú elmondása szerint is – állandóan verekedett, mert belekötöttek, ő meg nem hagyta magát és ezért a tanárokat is „idegelte”. Itt pedig, amikor már látom, hogy tördelgeti a kezét, kezdene firkálgatni, akkor egyszerűen kiküldöm, hogy szívjon már egy kis friss levegőt, fusson egy kört, mozgassa meg a tagjait. Vagy gyorsan másféle feladatot adok neki, hogy újból lekössen a figyelmét. A fiú végre megnyugodott, mert itt senki sem gúnyolja, s ráadásul úgy beszélek vele, mint egy érett férfival, s ő pedig mindenáron igyekszik ennek a szerepnek megfelelni. Tudom azt is, hogy soha nem lesz képes gyököt vonni, kívülről fújni Ady, vagy bármelyik költő versét, de egyszerű, tisztességes ember lesz belőle, jó kenyeret süt majd, – ugyanis alkalmi munkásként egy pékségben dolgozik.

Vagy mi lenne Zsigmonddal, a 31 éves vak fiatalemberrel, akinek már nem élnek a szülei és vidéken borzalmas körülmények között ide-oda hányódott, míg végre bekerülhetett a Vakok Intézetébe. A Vakok Intézetéből hívtak, és megkérdezték, hogy elvállalnánk-e az egyik felnőtt lakójukat, aki ráadásul az általános iskola 4. osztályát sem végezte el? Gondolkodás nélkül igent mondtam. A vonal túlsó végén lévő férfi nem akarta elhinni, mivel eddig egyetlen budapesti iskola sem vállalta, és egyre csak azt kérdezgette, hogy valóban, valóban? Valóban. S nem bántam meg, pedig „hatalmas terhet vettem a nyakunkba”. Ugyanis a fiatalember teljes tanárt kívánt, a foglalkozási idő minden percében! Mégis, lenyűgözött minket a szorgalma, ahogy a diktálás közben veri rendületlenül a Braille-írógépét, és csak kérdez és kérdez, nem győzünk felelni rá. Néha megszegeyeni minket a hite, az életszeretete, hogy a számunkra kiszolgáltatott állapotát nem veszi tragédiának, hanem egy olyan helyzetnek, amellyel tudni kell élni. Őt elnézve, időnként resteltem magam, hogy ugyan mit nyavalygok én egy kis reumától, isiástól, amitől néha sántikálni kényszerülök, amikor neki százszor rosszabb a helyzete! Neki mi lettünk a családja. Ha egy nap nem jön, már hiányzik nekünk, és mindenki aggódva azt kérdezi: „Hát a Zsiga? Mi van vele, csak nincs neki valami baja?”

Szívszorító annak az 54 éves roma férfinak az esete, aki több mint 20 éven át egy budapesti hotelben zongorázott. Ő azért vált munkanélkülivé, mert megszüntették az élő zenét, mivel a gépi zene sokkal olcsóbb. Ez a férfi a segítségünkkel sikeresen elvégezte a 8. osztályt, s még meg sem száradt a tinta a bizonyítványán, máris befizetett egy őrző-védő tanfolyamra 60 ezer forintot. Azt is sikeresen elvégezte, és mégsem kap

munkát sehol. A kora miatt. A hallgatók között olyan is akad, aki már évek óta keresett egy olyan iskolát, ahol írni-olvasni is megtanulhatna. Ilyenek a Romániából áttelepült magyarok, akik román iskolába jártak. Volt három Romániából jött hallgatónk, akiket megtanítottunk magyarul írni és olvasni.

Örömteli meglepetés, hogy hallgatóink közül sokan a Jehova Tanúi közösségből és a Hit Gyülekezetéből jöttek ill. azok küldték őket iskolánkba.

A 2009 tavaszi félévben a rugalmas, délelőtti és délutáni tanításnak köszönhetően 28-30 fő vett részt a Szeretet Iskolája foglalkozásain. Ebből 6 fő elvégzett 8 osztállyal érkezett és felzárkóztató oktatásban részesítettük, 3 felnőtt analfabéta volt, őket csupán a nevük leírására tudtuk megtanítani, ezért vizsgára nem bocsáthattuk. Tehát a konkrét eredmény: 16 személy tette le az éves osztályozó vizsgáját, amelyről végbizonyítványt is kaptak. Siker, hogy mindannyian annyira motiváltak, hogy szeretnének továbbtanulni, vagy munkát vállalni.

A 2009. szeptember 15-én kezdődő iskolai tanévben 24 személy iratkozott be; előreláthatóan 16-17 fő fogja elvégezni a megkezdett osztályt. Jelenleg a vezetésem alatt 7 önkéntes tanár dolgozik, és több, mint 15 egyetemista fog segíteni az év végi vizsgák előtt.

Tudásszint felmérés

Tápiószecsőn és Budapesten is a hallgatóinknál tudásszint felmérést végeztem, azzal a céllal, hogy az illető személyére szabjuk, vagyis az ő befogadóképességéhez „adagoljuk” a tananyagot. A tudásszint felmérésének eredménye mindkét helyszínen siralmas volt. A Szeretet Iskolája kezdésétől, 2006-tól 2009 szeptemberéig, csupán egy hallgató tudta végigmondani a szorzótáblát, a többiek, még a 8. osztályt elvégezték is, elakadtak az összeadás-kivonásnál. Mindezt összegezve, úgy döntöttem – figyelembe véve a gazdaságosság elvét is –, hogy amíg a hallgatók nem tudnak mindannyian szövegértő módon folyamatosan olvasni, folyamatos tempóban írni, elvégezni a számtani alapműveleteket, úgy, mint összeadás, kivonás, szorzás, osztás, százalékszámítás, terület-kerület kiszámítása és mértékegységek alkalmazása, váltása, addig nem érdemes szaktanárokat alkalmazni, mert egyszerűen nincs meg a tanulóknál az a tudásszint, amire építeni lehet.

Ezt a munkát egyedül nem tudtuk volna elvégezni, ebben a munkában 20 önkéntes segített, többségében egyetemista és nyugdíjas tanár, akik örömmel jöttek tanítani, segíteni.

A Szeretet Iskola tanárai Budapesten

A Szeretet Iskola tanárai önkéntesek. Valamennyien egyetemet, vagy főiskolát végeztek. Van, aki valamely szerzetesrend tagja, de szintén rendelkezik tanári képesítéssel. Budapesten legtöbben 2009 márciusa után jelentkeztek, amikor a Nők Lapjában megjelent egy riport a Szeretet Iskolájáról. Számomra nemcsak örömteli, hanem meglepő is a jelentkezésük, éppen ebben a nehéz gazdasági helyzetben, amikor egyre másra szűnnek meg a munkahelyek. S éppen akkor, mikor sorozatban történtek

a romagyilkosságok, és a gyűlölet mindkét oldalról már az elviselhetetlenségig fokozódott.

Kérdésekre, hogy miért vállalkoztak erre a nagyon is embert próbáló feladatra, válaszuk: szinte mindannyian úgy érzik, hogy valamit tenni kell, itt és most. A gyűlölet ellen a legmegfelelőbb válasz az a fajta szellemiség és tanítás, amit a jezsuita rend Szeretet Iskolája vállalt. Ebben a szeretetteljes légkörben szívesen vesznek részt, ráadásul új módszert is tanulhatnak. Az önkéntes tanárok közül is többen különböző iskolákban – általános iskolában, gimnáziumban, egyetemen, vagy főiskolán – tanítanak, és a kevéske szabad idejükből áldoznak a Szeretet Iskolájára. Sőt, egy 77 éves nyugdíjas tanárnő heti két, ha kell három alkalommal, utazott a Tolna megyei Tamásiból Budapestre, hogy matematikát tanítson.

Olyan önkéntes tanáraink is vannak, akiknek van ugyan egyetemi, vagy főiskolai képesítésük, de most tanítanak életükben először, ráadásul cigányokat. Az egyik fiatal hölgy egy angliai cég magyarországi képviselője; ő szeptembertől decemberig fizetetlen szabadságot vett ki, hogy taníthasson nálunk. A másik tanárnő egy hazai bank alkalmazottja, és délutánonként munka után jön segíteni. Ugyanilyen elkötelezettek az egyetemisták, főiskolások is, ők főként a Kiss Ulrich jezsuita atya vezette Szent Ignác Jezsuita Szakkollégium hallgatói, akik a megbeszélte időben, a vizsgák előtt párosával jönnek, és segítenek felkészülni a hallgatóinknak. Többüknek ez a munka nemcsak abban különleges kihívás, hogy kipróbálhatják saját képességeiket, hanem abban is, hogy tudnak-e úgy szólani a szegényebb embertársaikhoz, hogy azok érezzék, ők is fontosak és így képesek legyenek sorsukat, életüket megváltoztatni a másik ember szeretete erejével és tisztelete által. Ez a munka egyértelmű és tiszta szándékú, szeretetet sugalló, és magas erkölcsi értéket közvetítő.

Ezért is hiszem, hogy a Szeretet Iskolája segít megoldani egy nyomasztó társadalmi problémát, a Szent Ignác-i pedagógiára jellemző csendes, és elkötelezett válasz arra. *Nem a szavak, hanem a tettek számítanak.*

Várható eredmények

- Az érintettek sikeresen befejezik az iskolai tanulmányaikat, és erről végbizonyítványt kapnak.
- A résztvevők olyan viselkedési mintákat sajátítanak el, melyek nagyban elősegítik a jövőbeni munkahelyi beilleszkedést, felkészülnek a tartós munkavégzésre
- Megerősödik a családi szerkezet, benne a nők tisztelete, és a biztonságot és erőt adó, családját védő apa modellje, a fiúk és lányok felelős életre nevelése.
- Kitolódik az iskoláskorú roma lányok férjhez adásának ideje. A szülők megengedik leányaiknak, hogy befejezhessék a nappali általános iskoláikat.
- Javul a gyermekek helyzete a családban, óvodai és iskolai integrálásuk már a család igényévé válik, és nem kell azt „kívülről” rá erőltetni.
- Az egészségmegőrző tantárgyaknak köszönhetően, fontossá és érthetővé válik a korai rákszűrések egészségmegőrző szerepe.

- A személyiségfejlesztés során kialakul az érintettek reális önképe, az új helyzetekhez és személyekhez igazodó pozitív viselkedés és gondolkodási mód.
- Tudatos előkészületek az elsődleges munkaerőpiacra, és az önellátásra.

Utószó

A Szeretet Iskolája ez idáig külföldi forrásoknak köszönhetően működött, hiszen programjainkhoz nem kaptunk semmiféle hazai támogatást. Bár munkánkat elismerik, példaként is emlegetik, de állami támogatást még nem kaptunk. Pedig az iskola oktatási programja hiányt pótló és korrekciós funkciót tölt be, mivel olyan társadalmi réteg problémáinak megoldásában kíván tevékenyen részt venni, amely kiszolgáltatott és esélye sincs újra a társadalom vérkeringésébe bekerülni.

A jezsuita rend új felnőttképzési modellje, a Szeretet Iskolája szervesen illeszkedik a magyar Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjaihoz, célkitűzései megegyeznek a Nemzetközi Vándorlók és Útonlevők Pápai Tanácsának integrációs célkitűzéseivel.

TÖRÖK CSABA

Miért kell emlékeznünk?

Emberi kultúránk az emlékezetre épül – erről tanúskodik a történelemtudat, a művészeti értékek, szellemi alkotások és eredmények nemzedékeken átívelő megőrzése. Ez a kijelentés mindannyiunk számára magától értetődőnek tűnik. Ám ha belegondolunk, valóban így van ez? Elmondhatjuk, hogy kultúránk az emlékezetre épül?

A kérdésnek, az ehhez kapcsolódó eszmefuttatásoknak az adott nagy ösztönzést, hogy 2011. március 17-én „teaházat” szerveztünk a Szent Ignác Jezsuita Szakkollégium hallgatóival. A beszélgetés konkrét tárgya *A Holokauszt és a keresztény világ* című kötet volt, ám az előre kidolgozott tematika szerint ez „csak” a kiindulópont volt. Célul tűztük ki, hogy olyan kérdések is felmerüljenek, mint a zsidóság képe a keresztény nevelésben, hitoktatásban, vagy éppenséggel a bűnbakképzés, az elfojtott gyűlölet, az antiszemitizmus. A beszélgetés résztvevői között zsidók, katolikusok és protestánsok is voltak – a teaháznak mindkét, előadói és hallgatói oldalán is. A gondolatokat motiválhatta az a tény is, hogy a kötet gondozója, Heindl Péter, aki elkötelezett tanárként munkálkodik az előítéletek felszámolásán, magával hozta egy roma származású tanítványát-munkatársát is, ezáltal lehetőséget adva az alapgondolatok keresztény-zsidó viszonyon túlra való kiterjesztésére.

Beszélgetve, a szó legnemesebb értelmében eszmét cserélve döbrentünk rá, mekkora az ereje az emlékezetnek – s mennyire hiányzik ez napjainkból. Jelen sorok írója mesélt nagyanyjáról, aki sokszor hosszasan „emlékezett”: háborúra, emberekre, zsidó barátok-

ra. A sajátos és személyes „élménybeszámoló” után nyilvánvalóvá vált, hogy nem minden jelenlévő fiatal kapta meg az emlékezésnek ezt a fantasztikus lehetőségét a családban. Sok, túl sok az olyan magyar család, amely nem emlékezik.

Az alábbiakban szeretnénk néhány támpontot adni az emlékezés gondolatához, ahhoz a kérdéshez, hogy miért és mire *kell* emlékeznünk ahhoz, hogy valóban emberként tudjuk megélni az időt, amely kiszabatik számunkra a történelem hatalmas folyamában.

Az emlékezés fogalma

Az emlékezés fogalma – bár hangsúlyosan van jelen a biblikus-vallási szókincsben – kevésszer jelenik meg a párbeszédéről, az együttélésekről, a társadalmi és vallási-teológiai valóságról folytatott diskurzus során, jóllehet az emberi képességek között előkelő helyet foglal el.¹ Szent Ágoston elragadtatva kiált fel: „Nagy, igen nagy az emlékezet ereje, Istenem – tágas és végeláthatatlan szentély ez! Ki hatol el a mélyéig?”² A magyar nyelvben két szó is kifejezi azt, amit a latin a *memoria* fogalommal jelöl: az emlékezet és az emlékezés. A kettő között árnyalatnyi különbség érezhető. Míg az első az objektív oldal (amire emlékezzünk), a második inkább a szubjektív szempont (az, amit akkor teszünk, amikor emlékezzünk).

Mi is tulajdonképpen a *memoria*? „Ama képessége az elmének, melynél fogva ami a tudatban egyszer volt, miután kiszorult belőle, mégis megmarad bennünk, adott alkalommal pedig újra visszaidézhető a tudatba, s mint olyan, mely már egyszer megvolt benne, felismertetik. Az emlékezet tehát mind e három mozzanaton fordul meg; a tudat tartalmának a tudaton kívül való megmaradásán, visszaidézésén (*reproductio*) s ráismerésén.”³

Mint fentebb említettük, az emlékezet szó a *memoria*-nak inkább a statikus (az emlékezés képessége, a megmaradt tartalom momentuma), az emlékezés szó pedig a dinamikus (visszaidézés és ráismerés) szempontját nyomatékosítja. A kettő szorosan összetartozik, de egzisztenciális szempontból mindenképpen a másodiknak kell jelen diskurzusunkban elsőséget biztosítanunk, hiszen az emlékezet rögzítésének immár hatalmas, intézményesült apparátusa van (*documenta et monumenta*, szöveges és tárgyi emlékek, adattárak, a történelem nagy, információkat rögzítő „könyvtára”), ugyanakkor a szubjektív-dinamikus oldal mintha erőtlenebb lenne jelen emberi valóságunkban. Holott épp az ebben rejlő személyesség tudja a múltat hatékonyan jelenvalóvá tenni. Enélkül az emlékezet könyvek, lexikális adatok birodalmává változik át, amelynek nincs relevanciája a mindennapi élet számára. Alkalmas lehet emlékművek, emléktáblák ideológiai megalapozására, esetleg oktatásra, ritkábban múzeum-szerű csodálkozásra készítésre, de arra már nem, hogy segítsen értelmezni a jelenünket, és pozitívan határozza meg a jövőnket.

Így hát most röviden szólnunk kell az emlékezés fogalmáról – mit is jelent ez tulajdonképpen, mi a jelentősége a hit terén?

Az emlékezés a Bibliában⁴

Az emlékezés igen fontos szerepet játszik a Szentírás könyveiben. Az emlékezésnek sokszor maga Isten az alanya. Ő az, aki „nem feledkezik meg” kiválasztottjairól⁵, kegyelmével és irgalmával fordul feléjük. Istennek az emberről való megemlékezése azonban nem pusztán szellemi tevékenység, hanem eleven, hathatós és teremtő erejű cselekedet az Úr részéről. Ő megemlékezik szövetségéről⁶, megemlékezik az ősatyákról, s ezért irgalmasságot gyakorol Izraellel⁷.

Istennek az emberről való megemlékezésére az ember a maga emlékezésével válaszol. A kiválasztott nép hitének, öntudatának alapköveire – az Ábrahámval kötött szövetségre, az Egyiptomból való kivonulásra, a parancsolatokra, az Istentől kapott ígéretekre – emlékezik vissza az ember. Különösen fontos ez a téma Mózes ötödik könyvében, ahol többek között ezt olvashatjuk, amikor Mózes kihirdeti a tízparancsolatot a népnek: „Emlékezzél arra, hogy szolga voltál Egyiptomban, de kihozott onnan Istened, az Úr, erős kézzel és kinyújtott karral.”⁸ Az emlékezés bizalmat és engedelmességet ébreszt a megszabadító és törvényadó Istennel szemben, ugyanakkor segít tisztán megőrizni a hitet, a szövetséget.

A zsidó kultusz mintegy kötelezi az embert az emlékezésre, nem engedi, hogy az kivesszen a szívéből. Amikor már az új hazában, az Ígéret Földjén áldozatot mutat be az Úrnak, akkor Mózes ötödik könyvének értelmében ezekkel a szavakkal kell megállnia a Mindenható előtt: „Te pedig mondd az Úr, a te Istened színe előtt: „Apám vándorló arám volt, lement Egyiptomba, s ott élt idegenként; kevesen követték, mégis nagy, erős és népes néppé vált”⁹. Ez az emlékezés nem egyszerűen a múlt felidézése. A történelem – amelyet az emlékezet üdvtörténetként mutat meg – átvezet a jelenbe. Amit most teszek, amit most viszek végbe, az az emlékezetben őrzött, az emlékezés által jelenvalóvá tett múltból nő ki. A fent idézett szövegrészlet így zárul: „[Az Úr] Erre a földre hozott, és nekünk adta ezt a tejjel-mézzel folyó országot. Itt hozom annak a földnek első termését, amelyet te, az Úr, nekem adtál.” Ezzel hagyd ott (a kosarat) az Úr, a te Istened színe előtt, majd borulj le az Úr, a te Istened előtt, és örülj egész családdal, a levitával és a körülötte élő idegennel együtt, mindannak a jónak, amit az Úr, a te Istened adott neked”¹⁰.

Ugyanilyen markáns ez az elem a zsidó hit egyik legfőbb ünnepi eseménye során, a széder-vacsora megünnepeléskor. Ekkor a kérdező (a legfiatalabb jelenlévő) felteszi a kérdést: „Miben különbözik ez az éjszaka az év többi éjszakájától?” A házigazda felelete – „Rabszolgái voltunk a fáraónak...” – tulajdonképpen azt juttatják kifejezésre, hogy az étkezés, az együttlét, a lakoma öröme nem más, mint egyfajta megélt, dinamikus emlékezés. A hit legközpontibb tapasztalata nem az iskolapadban, hanem ennek az éjszakának a közös megünneplésében lelhető fel, sajátítható el. Minden részlet – a gesztusok, az ételek, a tárgyak, a szavak, az imák és az énekek – egyfajta eleven és globális emlékezést alkotnak, amelyben mindenki megértheti zsidóként: ki vagyok én, kik vagyunk mi, ki a mi Istenünk, mi a mi létünk ősalapja?

Ám az emlékezéshez hozzátartozik az is, hogy az ember saját bűnét sem felejtí: „Emlékezz rá, és el ne felejtsd, hogyan ingerelted haragra Istenedet, az Urat a pusztában, attól kezdve, hogy kijöttél Egyiptomból, míg csak el nem jutottatok erre a helyre: folytonosan

*lázadoztatok az Úr ellen*¹¹ – olvassuk a Jordánon való átkelés előtt. A Zsoltáros pedig így énekel: „Mert tudom, hogy hűtlen voltam, és vétkem mindig előttem van”¹². Vagyis az emlékezésben teljesebben ismeri meg az ember Istent és önmagát, s az emlékezés hitének egyik pillére kell, hogy legyen.

Az Újszövetségben is megtalálhatóak az emlékezésnek ezek a dimenziói. Megfigyelhetjük, hogy az emlékezés a hitátadás és a hitben megmaradás egy sajátos formájává lesz. Sőt, bizonyos szempontból még ennél is több – hisz Péter tagadásának esete arra példa, hogy Jézus hallott szava a későbbi visszaemlékezés által válhat élővé a tanítvány szívében: „Péter visszaemlékezett Jézus szavára, aki azt mondta neki: „Mielőtt megszólal a kakas, háromszor tagadsz meg engem.” Aztán kiment onnan, és keserves sírásra fakadt.”¹³ Ezen a ponton kézzelfoghatóvá válik az emlékezés és a Szentlélek titokzatos működésének kapcsolata – különösen János evangéliumában kap hangsúlyos szerepet az emlékezésnek ez a síkja, hiszen a tanítványok a Mester szavait a feltámadás után, a Szentlélek erejében visszaemlékezve értik meg igazán¹⁴. Emlékezni tehát azt is jelenti, hogy az ember elmélyed Isten szava ismeretében. Ezért nagyon fontos az, hogy az apostoli igehirdetés nem csak emlékezés, de emlékezésre való meghívás is egyben a keresztyének számára – emlékezzenek az igehirdetésre¹⁵, emlékezzenek az Evangéliumra, emlékezzenek a megkapott hitre, s ezáltal őrizték meg annak tisztaságát s tegyék azt szüntelenül elevenebbé.

Az emlékezés a keresztyén hitben

A fentiekből kitűnik, hogy a keresztyén hitnek központi eleme az emlékezés, amelynek több szempontja is megragadható:

* *memoria Iesu*¹⁶ – Jézus emlékezete, vagyis a történelmi, hús-vér Jézusra való emlékezés, az ő személyéhez az emlékezésen keresztül való közelebb jutás. A teológiai irodalomban igen kiterjedt kutatáshoz vezetett az emlékezésnek ez a dimenziója, amely történelmi, sokszor igen kritikus módszerekkel akarta megragadni az „igazi” Jézust a maga valóságosságában.

* *memoria Paschalis*¹⁷ – ahogy a zsidóság emlékezetének központi tárgya a Pászka, az átvonulás, úgy a keresztyének számára is; a Krisztus halálára és feltámadására való emlékezés az Egyház nagy átvonulása a keresztség Vörös-tengerén, az Egyház önazonosságának és hitvallásának egyik központi pillére.

* *memoria Eucharistica*¹⁸ – Jézus maga hagyja meg tanítványainak az Utolsó Vacsorán: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” Még ha van is komoly teológiai véleménykülönbség a keresztyén felekezetek között magáról az eucharisztia körül, az eucharisztikus emlékezésnek ez a dimenziója mégis keresztyén önazonosságunk elidegeníthetetlen részét képezi.

Az is különösen fontossá teszi ezt az utolsó szempontot, hogy a keresztyén Eucharisztia tulajdonképpen egy széder-est, az Utolsó Vacsora szövetébe ágyazódik bele, mondhatni egyfajta emlékezést képez az emlékezésben.¹⁹ Ez a szempont rávilágít egyébiránt arra is, hogy a keresztyén emlékezet mennyiben előfeltételezi a zsidó emlékezetet, és mennyire kikerülhetetlenül támaszkodik arra. Azt is mondhatjuk, hogy a keresztyén emlékezés értelmezhetetlenné válik a zsidóság emlékezete nélkül.

Az emlékezés kategóriájának megújítása a katolikus tanításban

Bár az emlékezés ennyire hangsúlyosan jelen van úgy a zsidóság, mint a kereszténység hitében, a katolikus teológiában mégis eléggé háttérbe szorult. A konceptualista, absztrakt hittan kevés érdeklődést mutatott ez iránt a kategória iránt, a XX. századi szerzők azonban egyre nagyobb figyelmet szenteltek neki – mindezt annak köszönhetjük, hogy új módon kezdtek a történelemhez is viszonyulni.²⁰

A II. Vatikáni Zsinat történelemszemlélete

A II. Vatikáni Zsinat nagy megújulást hozott a katolikus teológia terén. Ennek egyik fő oka abban keresendő, hogy a katolikus egyház új szempontok szerint, új módszerekkel és új nyelvezetben próbálta megfogalmazni önmagát, hitét, tanítását és küldetését a világban. Az új szempontok egyike az volt, hogy az isteni örök és változhatatlan igazságok szemlélete mellett helyet kapott a történelem, a konkrét kor vizsgálata is.²¹ Így az Egyház önazonosságában is feltűntek a történetiség jegyei.²² Az Egyházzal alkotott újfajta kép egyik alapja az lett, hogy [a Zsinat] „a világot vizsgálja, az emberiség történetének színpadát, ahol minden az ember szorgalmáról, kudarcairól és sikereiről beszél”²³. Hangsúlyossá vált, hogy az Egyház nem csak isteni, de nagyon emberi valóság is: „Amiként a világ érdeke, hogy felismerje: az egyház a történelemben társadalmi realitás és kovász, ugyanígy az egyház is jól tudja, hogy mennyi mindent köszönhet ő az emberiség történelmének és fejlődésének”²⁴. A történelem útja pedig a Messiás felé vezet: „Urunk a célja az emberi történelemnek, az a pont, amelyben a történelem és a civilizáció vágyai találkoznak, ő az emberiség középpontja, minden szív öröme és sóvárgásainak beteljesedése”²⁵.

A történelmi emlékezet tehát tanít, segít önmagunk teljesebb megismerésében, de ugyanakkor emlékezve a jövőbe is utat találhatunk.

A Jubileumi Szentév

Amikor II. János Pál pápa meghirdette a 2000. év Nagy Jubileumát, akkor Európa éppen hatalmas történelmi fordulóponton jutott túl: megbuktak a kommunista diktatúrák. Ez lehetővé tette az Egyházon belül és kívül, hogy a történelmük, kultúrájuk miatt egybetartozó, ám politikailag sok ideig egymástól elszigetelt nemzetek újfent együtt gondolkodjanak el jelenükön s jövőjükön – ezáltal azonban nyilvánvalóvá vált az is, hogy mindez csak akkor lehetséges, ha közös múltunkkal is őszintén szembenézünk.

A lengyel származású, náciizmust és kommunizmust saját bőrén megtapasztalt pápa ennek a folyamatnak élharcosa lett. Határozott hangon hirdette, hogy az emlékezés nem történelmi érdeklődést, nem is kíváncsiságot, vagy a múlt statikus szemléletét jelenti, hanem egy olyan cselekedetet, amely egészen közélről érinti lényemet, engem magamat, amely megráz és megdöbben, amely megindít és bizony, ha kell, bűnbánatra, bocsánatkérésre indít. Így fogalmaz a Pápa:

„Miközben a kereszténység a második évezred végéhez közeledik, méltó és igazságos, hogy az Egyház jobban tudatára ébredjen gyermekei bűnének, megemlékezvén mindarról, amivel ők a történelem folyamán eltávolodtak Krisztus és az Ő evangéliumának lelkiületétől, s

ahelyett, hogy a hívő élet tanúságát adták volna a világ számára, úgy gondolkodtak és cselekedtek, hogy ellentanúságot tettek és botrányt okoztak. (...)

A 2000. év Jubileumának Szent Kapuját legalább szimbolikusan sokkal szélesebbre kell tárni, mint a korábbiakét, mert a küszöbére jutott emberiségnek nemcsak egy évszázad, hanem egy évezred van a háta mögött. A hozzá vezető utat az Egyháznak az elmúlt 1000 év tapasztalatának tudatával kell megtennie. Nem lépheti át az új évezred küszöbét anélkül, hogy ne sürgetné gyermekeit, hogy tisztuljanak meg a bűnbánatban a tévedésektől, a hűtlenségtől, az állhatatlanságtól és a késedelmes szívűségtől. A tegnap bukásainak beismerése a hűség és a bátorság tette, mely segít erősíteni hitünket, s figyelmesebbé és készségesebbé tesz a ma nehézségeinek és kísértéseinek leküzdésére.”²⁶

II. János Pál buzdítására, az ő gondolatai által megihletve a Nemzetközi Teológiai Bizottság kiadott egy dokumentumot, amelynek az „Emlékezet és kiengesztelődés” címet adta. Ennek zárásában ezt olvashatjuk:

„Gondolatmenetünk végére érve még egyszer hangsúlyozzuk, hogy a múlt bűneire vonatkozó megbánás minden formája s a velük kapcsolatos egyházi gesztusok mindenekelőtt Istenhez irányulnak, őt és az ő irgalmát akarják dicsőíteni. Az egyház így akarja ünnepelni az emberi személy méltóságát, melynek rendeltetése, hogy az élő Istennel szövetségben elérje az élet teljességét. „Isten dicsősége az élő ember – az ember élete pedig Isten színe látása”. Az egyház, amikor így cselekszik, akkor arról a bizalomról is tanúságot tesz, melyet a szabaddá tevő igazságba (vö. Jn 8,32) vet. „Bocsánatkérését nem úgy kell értenünk, mint hamis alázat színlelését, nem is úgy, mint a szeretet, a kultúra és a szentség érdemeiben bizonynyal gazdag, kétezer éves történetének tagadását. Éppen ellenkezőleg, ez a bocsánatkérés az igazság követelményére válaszol, melyről nem mondhat le: a pozitív vonások mellett elismeri azokat a korlátokat és emberi gyengeségeket is, melyek Krisztus tanítványainak számos nemzedékét terhelik.” Az igazság elismeréséből kiengesztelődés és béke fakad, mivel – ahogy a pápa mondja – „az igazság szeretete, ha alázattal keressük, az egyik legnagyobb erő, mely képes a ma embereit a különféle kultúrákon túl egyesíteni”. Az egyház, éppen az Igazság iránti felelősségénél fogva, „nem lépheti át az új évezred küszöbét anélkül, hogy ne sürgetné gyermekeit, hogy tisztuljanak meg a bűnbánatban (...) A tegnap bukásának beismerése a hűség és a bátorság tette.” Ez a tett nyit új holnapot mindenki számára.”²⁷

Emlékezés a zsidó-keresztény párbeszédben

Miután röviden szóltunk az emlékezés kategóriájáról általános teológiai szemszögből, most ki akarjuk emelni ennek jelentőségét a zsidó-keresztény párbeszédben.

Az emlékezés mint a hit alapkategóriája

Közös örökségünk, az Istentől sugalmazott könyvek figyelmeztetnek arra, hogy hitünk alapkövetelménye az emlékezés. J. B. Metz német teológus egyenesen a teológia három alapkategóriája között az első helyen említi ezt. Számára az emlékezés „egy visszafelé való szolidaritás” Krisztus keresztjének, az emberi szenvedést magára vállaló Istennek a jelében. Az emlékezés tehát nem más, mint egy „emlékezés-szolidaritás a halottakkal és legyőzöttekkel, akik megtörik az – akár evolucionista, akár dialektikus módon értelmezett – történelemnek mint a győztesek történelmének átkát”²⁸. A valódi hit meg kell,

hogy tagadja azt a történelmet, amelyet a győztesek, az erősek, a hatalmasok írnak, s a szegények, elnyomottak, a szenvedők történelmét kell írnia. A keresztényeket maga Jézus kötelezi erre, hisz mi őrá értjük Izajás szavait: „*Mint vesszőszál, sarjadt ki előttünk, mint gyökér a szikkadt földből. Nem volt neki szép alakja, amiben gyönyörködhattunk volna, sem olyan külseje, amiért kedvelhattuk volna. Megvetett volt, és emberektől elhagyatott, fájdalmak férfija, betegség ismerője. Eltakartuk arcunkat előle, megvetett volt, nem törődtünk vele.*”²⁹ A megvetettek, az elhagyottak, a meggyötörtek és összetörtek titokzatos módon Krisztus jelét hordozzák a világban, s emlékezésre köteleznek bennünket.³⁰

Teológia Auschwitz után

Th. Adorno, a német gondolkodó azt mondta, hogy „*Auschwitz után nem lehet verseket írni, hacsak nem Auschwitzról*”, s ez a mondat többfajta parafrázist is szült: Ezek egyike drámai módon fejezte ki a történelmi tapasztalatból forraszó teológiai válságot: „*Auschwitz után nem lehet Istenről beszélni, nem lehet teológiát művelni*”. Nem véletlen hát, hogy a Holokauszt kérdése sokak számára teodíceai problémává vált a nyugati világban.³¹

Mindez mutatja, hogy Auschwitz, a Holokauszt, számunkra nemcsak azért megkerülhetetlen hitbeli felkiáltójel, mert abban az emberi szenvedés különös csúcspontra ért el. Sokkal inkább arról van szó, hogy itt a keresztények kudarca mutatkozott meg egy olyan kontinensen, ahol évezredek krisztusi hit élt, olyanokkal szemben, akikkel a legértékesebb kapocs: Isten maga köt egybe.

Ez a kérdés azért is fontos, mert napjaink társadalmi valóságában több olyan politikai vagy egyéb csoportosulás van, amely a Holokauszt kapcsán újra és újra felveti: ezzel miért kell ennyit foglalkozni? Miben más ez, mint a kommunisták idején elszenvedett borzalmak? Van-e joga bárkinek ahhoz, hogy kivételes jelentőséget tulajdonítson a zsidók szenvedésének? Pusztán történettudományi távlatban nem tartjuk a kérdést általunk megválaszolhatónak. Erkölcsi és hitbeli távlatban azonban a fenti gondolat egyértelmű választ ad. Jézus evangéliumi tanítása, a szenvedés evangéliuma ugyanis segítséget tud nekünk nyújtani abban, hogyan dolgozzuk fel az *ellenünk irányuló erőszakot*. Ha áldozattá válunk, akkor az Áldozat lesz az, aki a válaszukká válik. De mi történik akkor, ha mi vagyunk a gyilkosok? Ha nem az ateista kommunisták pusztítják az Egyházat, a keresztényeket; hanem a keresztények ölnék? Erre a tapasztalatra nincs evangéliumi passzus, nincs krisztusi „feloldás”. Egy mondat van csak, amely megkerülhetetlenül előttünk áll: „*Tedd vissza hüvelyébe kardodat! Aki kardot ragad, az kard által vesz el*” (Mt 26,52). A krisztusi kinyilatkoztatás nem ismer olyan alternatívát, amelyben a keresztény válhat a gyűlöletgépezet, a népiirtás működtetőjévé, cselekvő alanyává. A Holokauszt olyan valóság, amely a kereszténység számára a megsemmisítő önellentmondás – önnön evangéliumiatlanságunk emlékezete, ami a töredelem, az alázat és a bűnbánat emlékezése után kiált.

Ugyanakkor ha komolyan vesszük az emlékezést, mint teológiai alapkategóriát, akkor nem elégséges pusztán fejet hajtani egy emlék előtt, nem elégséges beismerni egy hibát. A valós, igaz emlékezés örök kritika lesz, prófétai szó, intés az Egyházban. Így valójában nem az lesz a kérdés, hogy lehet-e még teológiát művelni Auschwitz után; sőt, világossá

válik, hogy Auschwitz után kell csak igazán teológiát művelni, kell értelmesen megszólalni a mindenható Istenről, a történelem Uráról.³² A Würzburgi Szinódus 1975 novemberében kiadott egy határozatot „Reménységünk” címmel, amelyben a következőket olvashatjuk:

„Éppen mi, németországiak, nem tagadhatjuk meg vagy becsülhetjük alá azt az üdvrendi összefüggést, amely az ószövetségi és újszövetségi Isten Népe között fennáll, ahogyan azt Péter apostol is látta és megvallotta. Hisz ebben az értelemben is adósai lettünk a zsidó népnek hazánkban. Végső soron ugyanis a „remény Istenéről” való beszédünk hitele szemközt egy olyan reménytelen borzalommal, mint Auschwitz, mindenekelőtt azon nyugszik, hogy számtalan ember volt, zsidó és keresztény, akik Istent még egy ilyen pokolban is és egy ilyen pokol megtapasztalása után is újra és újra nevének hívták és szólították.”³³

Auschwitz után a teológiának emlékeznie kell a hitre és a reményre, amely a legszörnyűbb borzalom poklában is élt. Ez az emlékezés, az ember elpusztíthatatlan Istenhez láncoaltsága a történelemben, egészen új tapasztalatot, értelmet és mélységet ad az Istenről és a Jézusról való beszédnek. Pinchas Lapide joggal mondja tehát:

„Csak Auschwitz után kerül sor, ahogyan én ezt nevezném, Jézusnak egy újra emberré levésére a keresztényeknél, mégpedig egy a vere homo-ra, a valódi emberre való hangsúlyeltolódás által, egy olyan korban, amikor oly kevés kétlábú valódi ember; Jézus tehát ideális ember lesz. A zsidóknál pedig csak most jön ki Jézus az egész középkor polémiájának poklából, s tér vissza a zsidósághoz, hazájába. Jézus testvér végre hazatér mint embertárs, mint zsidó-társ, mint Izrael gyermeke...”³⁴

Az emlékezés mint a jövő záloga

Az emberi szenvedés parttalansága tehát kihívást jelent az öröm, a béke és a remény Istenéről beszélni szándékozó hívőnek – különösen akkor, hogyha a borzalmak egy túlélőjével áll szemközt, egy olyan emberrel, aki magán, létén viseli az emberi gonoszság beléje süttött és eltörölhetetlen pecsétjét. Itt nem valami tárgyi kérdésről kell beszélni valakinek, hanem a szemébe kell nézni a másiknak, s engedni őt, a túlélőt, megszólalni. Az emberben felkiáltó, felsóhajtó fájdalom pedig bizonyos szempontból *locus theologicus* lesz. Igen jól ragadja ezt meg K. Rohmann, aki így ír:

„A zsidó szenvedéstörténet túlélője nem együttérzést akar. Sokkal inkább beemel bennünket a zsidók és keresztények gyakorlati ökumenéjébe az egy remény koalíciójába, amely számára is több, mint pusztán posztulátum; sokkal inkább – még ha csak látomásszerűen is – előlegezett valóság. A győztes, de elgyötörtségének nyomait magán viselő Krisztusra vetett pillantás arra képesíthetné és kellene, hogy képesítse a keresztényeket, hogy megértsék azt, aki szüntelenül emlékezni fog a Holokausztra, és mégis megmarad, és mégis mosolyog”³⁵.

A közös emlékezés tehát nemcsak fejhajtás, nemcsak bocsánatkérés és kiengesztelődés, hanem egyszerre mind a remény útja is.³⁶ A reményé, hogy az emberi gonoszságnak a Mindenható korlátot, határt szab, hogy a történelem egyedül az ő kezében nyugszik³⁷; hogy túl minden borzalmon és szörnyűségen, az ember, akinek nevét az Úr a tenyerébe írta, mégis mosolyoghat.

Mózes első könyvében van egy személy, akinek a neve a mosolyból ered – Izsák az. Különös, hogy pont az ő neve beszél mosolyról³⁸, hisz ő az, akit apja egészen a végső,

teljesen eléggő életáldozatig, görögül *holokauszton*-ig vezet, s csak az utolsó pillanatban menekül meg attól. Auschwitz egyik túlélője, Elie Wiesel megragadja Izsák, az első túlélő nevének mélységét, szépségét, és így ír:

„Miért visel Izsák, tragikus sorsunk ősképe, egy ilyen oda nem illő nevet, egy nevet, amely nevetést jelent és nevetést vált ki? Ez az ok: mint első túlélő, tanítja a jövőndő zsidó történelem túlélőit, hogy lehetséges egy életen át szenvedni és kétségbe esni, és mégsem lemondani a mosoly művészetéről. Biztos, hogy Izsák soha nem feleli el ama történés borzalmát, amely fiatalságának végét vetett. Mindig emlékezni fog a Holokausztra, és az megjelöli őt az idők végezetéig. Ám mégis képes mosolyogni, és mosolyog is. Mégis.”³⁹

Zárszó gyanánt

A bevezetesként említett teaházi beszélgetésben elmesélhettünk két, nagyanyánktól örökölt történetet: az egyik Barnáékról szólt, a monostorapáti zsidó kereskedőkről, akiket származásuk miatt elhurcoltak; a második pedig egy olyan bujkáló családról, amely ugyanebben a színmagyar és (egy lélek híján) színkatolikus faluban keresett menedéket. Az ő vesztüket az okozta, hogy egy péntek este, a családi imádság alkalmával elfelejtették befüggyönyözni-bezsalugáterezni az ablakaikat, s valaki meglátta őket a meggyújtott gyertya mellett, ima közben.

A tudósok papírjai, a közéleti szereplők szónoki hordói mellett el lehet vitatkozni arról, mi volt, milyen is volt a Holokauszt. Egyesek egyenesen megkérdőjelezzik magát a tényét is. De erre csak azért kerülhet sor, mert nem emlékezünk. Ha valaki a maga szélsőséges nézetével megkeres engem, én meg tudom kérdezni tőle: „Mondhatsz akármit, tagadhatod a Holokausztot, csak előbb egyet mondj meg nekem: hol vannak Barnáék? Én miért nem ismerem azokat, akiknek nagyszüleim oly sokat köszönhetek gyerekkorukban, s akiről annyi jót hallottam? *Miért nincsenek itt közöttünk?*” S persze ugyanígy megkérdezhetem, hol van dédanyám-dédapám háza, élete munkája, hol van nagyapám sógora, édesapám unokatestvére, hová lettek a jobboldali és baloldali diktatúrák egymásutánjában? Ez az *én történelmem*, és ez a történelem számomra többet jelent, mint az entellektüel hidegségével (és olykor fensőbbességével) vitatkozók csodás érvei. Bennem él egy történelem, a legyőzöttek történelme. Nem emlékszem rá, hogy nagyanyámtól hallottam volna meséket, de arra emlékszem, hogy szünet nélkül mesélt a családról, a múlttól, a megélt időről: a magyar *kronosz*ba foglalva az ő, de most már helyesebb azt mondanom, a mi hol fájdalmas, hol reményteljes *kairosz*unkról. Számomra nagyanyám és nagyapám arca a történelem arca.

Ez a történelem pedig ott szunnyad minden magyar családban. Nincs olyan magyar emberi közösség, amely ne érintkezett volna egzisztenciálisan, gyilkosként vagy áldozatként a Holokauszttal, és természetesen a kommunista diktatúrával is. Ám felépült (előbb a zsarnokság, majd a távlatoktól, önmagán túlitól rettegő fogyasztói társadalom borzalma ez) a felejtés kultúrája: ne beszéljünk róla, mert veszélyes! Sok nagyszülő bizonytalansággal azt hitte, hogy veszélyes rájuk, a családra, az unokákra nézvést, jobb, ha a jövő nemzedékek nem tudnak semmit. Mára azonban világossá vált: a diktátorra, az elnyomóra, a gyilkosra nézve veszélyes ez az emlékezet és emlékezés.

Azért veszélyes, mert nem engedi meg, hogy megíródjon és rögzüljön a győztesek történelme. Ragaszkodik hozzá, hogy a szenvedő krisztusi történelem tárja fel önmagát mindenkinben, mindenhol és mindenkor.

Illyés írja drámai erővel: „...*ahol zsarnokság van, / minden hiában, / a dal is, az ilyen hű, / akármilyen mű, // mert ott áll / eleve sírodnál, / ő mondja meg, ki voltál, / porod is neki szolgál.*”. A legyőzött, az elnyomott, a meggyalázott ember keserves felismerése ez. Csakhogy Krisztusban van egy út: a *memoria passionis*, amely valójában nem más, mint a *spes resurrectionis*. Aki nem emlékezik, annak a története véget ér nagypéntek keresztjénél, ahol győztek a zsarnokok, minden időkre hihették, hogy diadalmaskodtak. Aki azonban emlékezik, az már tudja Pilinszky igazságát: „*Mert megölhették hitvány zsoldosok, / és megszűnhetett dobogni szíve. / Harmadnapra legyőzte a halált. / Et resurrexit tertia die*”.

Mi, keresztények, valljuk, hogy föltámadt Krisztus. Nem eltörölte, hanem örök emlékezetbe rögzítette a múltat: kezén, testén ott van a szegek, a kereszt nyoma. A szenvedés megjelöl, s ezt a jelet a jó győzelme sem szünteti meg. A seb – még ha fénybe öltözik is – megmarad. Emlékezni annyit tesz, mint mégsem feladni, megadni önmagunkat, mint mégsem meghajolni a rossz, az erőszak, a diktatúra előtt. Emlékezni annyit tesz, mint remélni, remélni minden ellenére, remélni az örök Úrban. E. Wiesel szavával élve: mosolyogni, mégis mosolyogni, hisz ez a remény utolsó fegyvere – de ebben a reményben egyek vagyunk, zsidók és keresztények, az örök Isten gyermekei.

JEGYZET

- 1 A klasszikus antropológia ismerte az értelem-akarat kettős fakultására építő emberkép mellett az értelem-akarat-emlékezet hármására alapozót is. Ez utóbbi a keresztény lelkiség számtalan szövegében megmutatkozik.
- 2 SZENT ÁGOSTON, Conf., X, 8, 15; itt Hippo püspöke még hozzáteszi: „Lám az emberek elmennek, hogy megcsodálják a hegyek ormait, a tenger hatalmas hullámain, a szélesen hömpölygő folyókat, az Óceán partjait és a bolygók pályáját, és önmagukat hátrahagyják.”
- 3 Art. Emlékezet, in Révai Nagy Lexikona, vol. 6, Budapest 1912 (hasonmás kiadás: Budapest 1991), 469k, 469.
- 4 Ld. MICHEL, O., art. *μυνησκειν*, in ThWNT IV, 678-687.
- 5 Vö. 1Móz 8,1; 29,19.
- 6 Vö. 1Móz 9,15-16; 2Móz 2,24; 6,5; 3Móz 16,42; Ez 16,60; 2Makk 1,2.
- 7 Vö. 2Móz 32,13; 5Móz 9,27.
- 8 5Móz 5,15.
- 9 5Móz 26,5.
- 10 5Móz 26,9-11.
- 11 5Móz 9,7.
- 12 Zsolt 51,5.
- 13 Mt 26,75.
- 14 Vö. Jn 2,22; 12,16.
- 15 Vö. 1Kor 4,17; 11,2.
- 16 Rövid, de adatokban gazdag és célratörő összefoglalást találhatunk: PIÉ-NINOT, S., La teología fundamental. „Dar razón de la esperanza” (1Pe 3,15) (Agape 7.), Salamanca 2001, 336-401.
- 17 Értékes katolikus teológiai összegzést ad a Szent Három Napról mint hitünk középpontjáról: BALTHASAR, H. U. von, A három nap teológiája, Budapest 2000.
- 18 A hivatalos katolikus álláspontot ld.: A Katolikus Egyház Katekizmusa (Szent István Kézikönyvek 6.), Budapest 2002, 1322-1419 cikkelyek.

ÍRÁSAINK

- 19 Jézus Húsvétjának értelmezései nem egyöntetűek, a szinoptikusoknál világos, hogy széder-estről van szó az Utolsó Vacsora megülésekor, János azonban másként kronologizálja a történéseket. Mindazonáltal Jánosnál válik a legnyilvánvalóbbá, hogy – függetlenül attól a kérdéstől, hogy az Utolsó Vacsora széder-est volt-e, vagy sem – Jézus Húsvétja csakis a zsidó Húsvét távlatában értelmezhető esemény. Ezzel a kérdéssel bővebben foglalkoztunk következő írásunkban: TÖRÖK, Cs., Húsvét előtt és után. A zsidóság és az első keresztények közötti feszültség, in *Keresztény-Zsidó Teológiai Évkönyv 2009* (szerk. Szécsi, J.), Budapest 2009, 301-311.
- 20 A kérdéstről ld. többek között: LAFONT, G., *A katolikus egyház teológiatörténete*, Budapest 1998, 405-408 („A történeti és politikai gondolkodás ekkleziológiai hatása”), 484-494 („Megújuló időtápasztalat”); RUGGIERI, G., *Kirche und Welt*, in *Handbuch der Fundamentaltheologie* (szerk. Kern, W. – Pottmeyer, H. J. – Seckler, M.), Bd. 3 (Traktat Kirche), Tübingen – Basel 20002, 199-214 (különösen is § 2: „Das Verhältnis von Kirche und Welt in der Geschichte”, ill. § 3: „Die Kirche – Lenkerin der Welt?”).
- 21 Ld. az *auditus temporis* és az *auditus alterius*, illetve az idők jelei kategóriáját a zsinati teológiában!
- 22 Vö. II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium*, nr. 9.
- 23 II. Vatikáni Zsinat, *Gaudium et spes* (= GS), nr. 2.
- 24 GS 44.
- 25 Uo.
- 26 II. JÁNOS PÁL, *Tertio Millennio Adveniente*, apostoli levél a 2000. év jubileumának előkészítéséről, 1994.XI.10 (magyarul: Budapest 1995), nr. 33.
- 27 NEMZETKÖZI TEOLÓGIAI BIZOTTSÁG, *Emlékezet és kiengesztelődés. Az egyház és a múlt bűnei*, 2000.III.7. (magyarul: Budapest 2000), Összefoglalás.
- 28 METZ, J. B., *Glaube in Geschichte und Gesellschaft. Studien zu einer praktischen Fundamentaltheologie*, Mainz 1992, 177. Magyarul: UŐ., *Szenvedéstörténet és megváltástörténet*, Budapest 2005. Ld. még UŐ., *Memoria passionis. Vesélyes emlékezet a pluralista társadalomban*, Budapest 2008.
- 29 Ézs 53,2-3.
- 30 Vö. ARENS, E. – JOHN, O. – ROTTLÄNDER, P., *Erinnerung – Befreiung – Solidarität*, Düsseldorf 1991.
- 31 „Landschaft aus Schreien”. *Zur Dramatik der Theodizeefrage* (szerk. Metz, J. B.), Mainz 1995.
- 32 Vö. METZ, J. B., *Kirche nach Auschwitz. Mit einem Anhang: für eine anamnetische Kultur*, Hamburg 1993.
- 33 Nr. IV, 2; idézi: WALDENFELS, H., *Kontextuelle Fundamentaltheologie*, Paderborn – München – Wien – Zürich 2000, 169.
- 34 Idézi: KÜNG, H., *Existiert Gott? Antwort auf die Gottesfrage der Neuzeit*, München 1978, 13k.
- 35 Idézi: WALDENFELS, H., *Kontextuelle Fundamentaltheologie*, 423.
- 36 A remény teológiájának klasszikus megalapozását megtalálhatjuk: MOLTSMANN, J., *Theologie der Hoffnung*, München 1964.
- 37 Vö. II. JÁNOS PÁL, *Emlékezet és azonosság*, Budapest 2005.
- 38 Vö. 1Móz 18,9-15; 21,1-7.
- 39 WIESEL, E., *Adam oder das Geheimnis des Anfangs. Brüderliche Urgestalten*, Freiburg i. Br. 1986, 101.

Székely János: *Cigány népismeret** *Te dol o Del baxt!*

Péli Tamás cigány festő vallomásával indítjuk az Esztergom-budapesti segédpüspök tájékoztató jellegű könyvének ismertetését: „*Két aranypántot viselünk homlokunkon; egyik cigány identitásunk, másik meg magyar kultúránk.*” A könyv hátsó borítóján kiemelt idézetekben a szerző megszólítja azokat, akiknek rövid művét szánta: a cigányokat és a nem cigányokat egyaránt. A belső címdoldalon a könyv alcíme magyar fordításban is olvasható: *Adjon neked Isten szerencsét!* – ami egy hagyományos köszöntésforma – *romani* nyelven.

Eligazító az olvasó számára a könyv kolofonját kísérő „szabadalom”: *kiegészítő tananyagként is használható középiskolákban.* Ugyanígy érdekes a megjelenést támogatók köre: a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, a Polgári Magyarországért Alapítvány, a Kolping Oktatási és Szociális Intézményfenntartó Szervezet és a Centre for European Studies.

Dr. Székely János segédpüspök érdeklődése a cigányok élete iránt már papi szolgálata kezdetén felébredt. Erről az előszóban nyilatkozik: hogyan ismerte meg közelebbről ennek a népközösségnek a képviselőit. Könyve végén pedig külön fejezetet szentel arra, hogy szemelvényekben ismertesse a cigányokról alkotott képet a magyar irodalomban. (Átvezetve az olvasót a fiatal cigány irodalom „előszobájába”, ízelítőt ad e nép íráskészségéből.)

A behatóbb ismertetést a cigányok nemzetközi jelképeinek (zászló, himnusz) és nyelvének felvetésével kezdi. Utóbbiban van Kárpát-medencei vonatkozás is: az irodalom nyelvét megtegye *romani* nyelv alapvetően az itteni nyelvjárásokra épül (lovári elsősorban, khelderasi másodsorban). Alapvető ismereteket kaphat az olvasó a cigány nyelv eredetére, a nép származási helyére és vándorlására vonatkozóan.

Európában való megjelenésüket és elterjedésüket sokban segítette a középkori berendezkedés: a sok helyen és sokféle okból megtizedelődő lakosság helyén a hely urai szívesen fogadták a bevándorlókat – ezek pedig értettek hozzá, hogy gyakorta menlevél fedezetében keressenek oltalmat a gazdáknál. Érdekes a magyar királyság területén való első említésük okmánya: egy havasalföldi eredetű oklevélben tűnnek fel. Az irat keletkezését 1380–1406 közé teszik, és ebben 17 sátor cigány lakójáról történik említés, akik Fogarasban élnek egy Costea nevű román bojár birtokán.

Kezdeti kedvező fogadtatásuk után sok nehézséggel, sőt üldöztetéssel és kiirtási kísérletekkel is szembesülnek (igaz, magyar területen kívül). Ennek oka nem csupán a mesterségeknek céhekbe szerveződésével függött össze, hanem sajátos életmódjukkal is. Persze, jócskán vannak közöttük a társadalomba beilleszkedők. Mátyás király idején a Vöröstoronyi-szorosnál például a határt biztosító falakat építik, erősítik; 1500 körül

* Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék könyvkiadója. Budapest, 2010. 127 old. (Szakmai lektorálását Szabóné Kármán Judit romológus végezte el.)

a temesvári várban ők öntik az ágyúkat; Désen sóbányában dolgoznak némelyek; Ruméliában katonák kerülnek ki közülük; a kolozsvári Házsongárd temető megnyitásakor szegeket szállítanak. Feljegyzés van arról is, hogy asszonyaik gyógyászzal is foglalkoztak – Kassán Alvinczi Péter vette igénybe ilyen irányú szolgálatukat, amiért megrovást is kapott.

A Rákóczi Ferenc vezette kurucháborúban már rangban levő katonájuk is részt vesz, és ezzel megkezdődik szereplésük a közélet magasabb fokán is. A tartózkodás a cigányokkal szemben nehezen szűnik, de a segédpüspök kiemeli, hogy Magyarországon nem volt példa módszeres üldözésükre – egész a második világháborúig.

A korábbi szervezeti formájuk családi és törzsi, amit a földesúr maga igyekezett felügyelni a vajdák útján. Mára önkormányzattal rendelkeznek, miután a magyar törvényhozás államalkotó nemzeti kisebbségként ismerte el őket (1993).

A szerző nem csupán történéseket, adatokat, néprajzi ismereteket közöl, hanem újra és újra megállapítja a cigányok hozzájárulását a maguk választotta életterület viszonyainak alakulásához. A szemle közismert hírességeket is megnevez, akik a magyar művészet, illetve a sport területén magas elismerést szereztek. Érdeklődésüknek köszönhetően mára – európai szinten – Magyarországon a legmagasabb a főiskolai képzést szerző cigányok száma.

A katolikus egyházfő ismertető könyvecskéje mellőzi a felekezeti elfogultságot. A cigányok felkarolásában jeleskedő egyházakat sorban feltünteti.

Magyarországon első ízben 1893-ban történik meg összeírásuk. Az akkori adatok bizonyítják, hogy bizonyos mértékig már akkor integrálódtak: 9/10 arányban letelepedett életmódot folytattak. Társadalmi helyzetüket tekintve sok tényező vezetett a mostani állapotokhoz. Rengeteg a tennivaló a befogadásuk tárgyában: a szerző a megoldásokra is összpontosít, de a beolvasztást visszautasítja. Záró gondolat gyanánt álljon itt egy vers a kötet végétől

*Rostás-Farkas György
Hazám*

*ősi szenvedésektől
csipkézett ország
nékem a hazám
Magyarország*

*Hétszáz év menekülés
lábnyomát őrzi az emlékezet
s megannyi sebesülés
Jaját temettük itt el*

*Megtanultunk sírni magyarul
e hon nekiünk is otthonunk.*

*(Balogh Béla református lelkipásztor,
Kolozsvár, Farkas utca)*

Az Ökumenikus Charta 10. évfordulója *Az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa és az Európai Egyházak Konferencia közös sajtónyilatkozata*

Idén ünnepeljük a 10. évfordulóját annak, hogy Miloslav Vlk bíboros és Jéréemie Caligiorgis metropolita, az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsának (CCEE) ill. az Európai Egyházak Konferenciájának (KEK) elnökei, 2001. április 22-én Strasbourgban aláírták az Ökumenikus Chartát. Az aláírásra egy, az összes európai egyház részvételével folytatott hosszú párbeszéd végére pontot tevő európai ökumenikus találkozó keretében került sor.

Az Ökumenikus Chartának nincsen dogmatikai/tanítóhivatali jellege és nem bír egyházi jogi hatállyal (lásd a Chartához írt bevezetést). Gyakorlatba történő átültetése az összes európai keresztény általi szabad befogadásán múlik.

A CCEE és a KEK mégis nagy előrelépésnek tartják a Chartát. Ez a dokumentum jelentős segítséget nyújt az Egyházaknak ahhoz, hogy közösen válaszoljanak az egységre való hívásra, amely egyszerre minden keresztény feladata és Isten ajándéka, amelyet szüntelenül kérni kell.

Az Ökumenikus Charta az állandó építkezés folyamata, amely már különböző módokon formálta számos európai egyházi közösség ökumenikus „menetelését”. Ezt mutatja a több mint harminc nyelvre (az arabtól a spanyolig és a görögtől az eszperantóig) történt fordítása és az aláíró nagyszámú Egyház és egyházi közösség, asszociáció és mozgalom csatlakozása.

A Charta már annyira áthatotta az európai egyházi és társadalmi intézményeket, hogy világi dokumentumokban is idézik, mint azt az Európa Tanács Közgyűlése 2011 március 25-i, az interkulturális párbeszéd vallási dimenzióiról szóló jelentése is példázza.

Az évforduló együttes megünneplésére az Ökumenikus Tanulmányok intézete a svájci keresztény egyházak munkaközösségével együttműködésben egy ökumenikus szemináriumot hívott össze május 9-re a svájci Fribourg egyetemére. A szeminárium védnökei a CCEE és a KEK.

A találkozón ott lesz P. Duarte de Cunha és Ft. Viorel Ionita professzor, a CCEE ill. a KEK főtitkárai. Az „Európai egyházi kommunio – Eredmények és kihívások” témában rendezendő kerekasztal megbeszélésen részt vesz Gérard Daucourt, a franciaországi Nanterre püspöke és Daniel de Roche lelkész, Fribourg kanton zsinati tanácsának elnöke.

(franciából fordította Vető István)

További információk a KEK Titkárságától: E-mail : GenSecretariat@cec-kek.org tel.: +41 22 791 6228. A szerkesztő megjegyzése: A Chartához a Keresztény Ökumenikus Baráti Társaság is csatlakozott. Az ÖKUMENÉ 65-70 számaiban folytatásokban megjelentek az Ökumenikus Chartához magyar baptista, evangélikus, katolikus, methodista és református teológusok együttműködésével írt Kommentárok.